

TURAN DURSUN

Dua

Bu kitabın yayın hakları
Güney Yayıncılık Tic. ve San. A.Ş.'nindir.
Birinci Baskı: Ekim 1992
Teknik Hazırlık: Sistem Ofset
Baskı: Yön Matbaacılık
Kapak Resmi: Siyer-i Nebî

KAYNAK YAYINLARI: 107

GÜNEY YAYINCILIK TİCARET ve SANAYİ A.Ş.
Nuruosmaniye Cad. 19/3 34410 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 513 83 52 - 53 Faks: 513 96 76

TURAN DURSUN

Dua

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ

d) Kimi Durum ve Sesler Karşısında

"Elimizdeki ışığın önemini ve gücünü biliyorum. Bilgim var yüreğim var ve insanlara, insanımıza yararlı olmaya çalışmak gibi bir huyum var. Varlığım, ölümlüdür kuşkusuz. Ama ölümsüz katkılarım olsun istiyorum, insan aklının zincirlerinden kurtulup 'oh' diyeceği, soluk alacağı daha

güzel bir dünya için. Çabalarını bu yolda."

Turan Dursun

DUA

Küçükten büyüğe yöneltilen dilek; Tanrı'ya yalvarma, yakarma.

Kur'an'da aynı anlamda geçen sözcükler:

"Da'vet", "da'vâ". "Salat"da da kimi yerde bu anlam bulunur. Bu sözcüklere bkz.

"Dua" sözcüğü Kur'an'da 20 kez geçer:

Bakara: 171; Âli Imran : 38; Ra'd: 14; îbrâhim; 39,40; Isrâ: 11; Meryem: 4,48; Enbiyâ: 45; Nûr: 63 (iki kez); Furkan: 76; Nemi: 80; Rûm: 52; Fâtır: 14; Mü'min: 50; Fussilet: 49, 51; Ahkâf: 5; Nûh: 6. (Aynca eski harfli cetvele bkz.)

Ne var ki "dua", ayetlerde hep bildiğimiz ve yukarıdaki tanımında görülen anlama gelmez. Temel anlamı "çağrı" ve "çağırma"dır. Hepsi bu anlamda birleşir. Kiminde "bağırma-çağırma (çığırma), seslenme, ses çıkarma" anlamına gelir. Bakara Suresinin 171., Enbiyâ Suresinin 45. Nûr Suresinin 63., Nûh Suresinin 6. ayetinde böyledir.

Cemaluddin Ebû'l-Ferec Abdurrahman İbnü'l-Cevzî, "dua"nın, "tefsir" sahiplerine göre Kur'an'da 7 anlamda yer aldığını yazar:

Birinci anlamı: SÖZ: A'raf, ayet: 5; Yunus, ayet: 10; Enbiyâ, ayet: 15. (Bu ayetlerde geçen, "dua" ile aynı anlamda ve aynı kökten gelen "da'vâ" sözcüğüdür.)

ikinci anlamı: İBÂDET: En'am, ayet: 71, ("Dua"dan "ned'û" geçiyor.) Yunus, ayet: 106. ("Dua"dan "ted'u" geçiyor.) Kasas, ayet: 88; Şuara: 213. ("Ted'u" geçiyor.) Nisâ, ayet: 117; En'am, ayet: 52, 108; Yunus, ayet: 66; Hûd, ayet: 101; Ra'd, ayet: 14; Nahl, ayet: 20; Kehf, ayet: 28; Hacc, ayet: 62; Furkan, ayet: 68; Ankebût, ayet: 42; Lokman, ayet: 30; Mü'min, ayet: 20; Fussilet ayet: 48; Zuhurf, ayet: 86. (Buralarda da "dua"dan "yed'ûne" geçiyor.) Furkan, ayet: 77. (Burada "dua"nın kendisi geçiyor.)

Üçüncü anlamı: NİDÂ (bağırma, birini sesleme) : Isrâ, ayet: 52.

("Dua"danı "yed'û (küm)" geçiyor.) Enbiyâ, ayet: 45. ("Dua"nın kendisi.) Fâtır, ayet: 14. ("Ted'û(hum)".) Kamer, ayet: 10, ("Dua"danı "deâ".) 6. ("Dua"dan "yed'u" ve "e'd-dâi".)

Dördüncü anlamı: SİĞİNMA VE YARDIM DİLEME ("istiğase", "istiâne".): Bakara, ayet: 23. ("Dua"dan "ud'û.") Yunus, ayet: 38. ("Ud'û.") Mü'min, ayet: 26. ("Li yed'u")

Beşinci anlamı: DİLEK-ISTEK ("e's-suâl"): Bakara, ayet: 186. ("Da'vet", "e'd-dâi", "deâ"). A'râf, ayet: 134; Zuhurf, ayet: 49. ("Ud'u".) Mü'min, ayet: 49,60. ("Ud,û".)

Altıncı anlamı: SORU ("istifham") : Bakara, ayet: 61, 68, 69, 70. ("Ud'u".) Kehf, ayet: 52. ("Deav(hum)".)

Yedinci anlamı: AZÂB: Meâri, ayet: 17. ("Ted'û.") (Bkz. İbnü'l-Cevzî, Nüzhetü'l-A'yün, s. 293-295.)

DUA, ANLAMI VE TANIMI:

A- SÖZLÜK ANLAMI:

Temel sözlük anlamı, "çağrı"dır. Az-çok "nidâ (ünlem, ünleme, seslenme)" anlamını da içerdiği için, iki sözcük kimi zaman birbirinin yerinde, kimi zaman da eşanlamlı olarak yer alır ayetlerde. (Bkz. Râğib, el Müfredat, "dua".) "Davet" ve "da'vâ" da aynı kökten, aynı anlamda. Aynı kökten türemiş birçok sözcük ayetlerde yer almakta. (Eski harfli cetvele bkz.) Kimine göre de "dua"nın sözlük anlamı: "iman"dır. (Bkz. Mu'cemu Ğarîbu'l-Kur'an, s. 57.)

B-TANIMI:

Eski mantıkta ve Arap edebiyatında istem, üçe ayrılır: Yukarıdan aşağıya olursa "emir" (buyruk), eşitler arasında olursa "iltimas", aşağıdan yukarıya yönelirse o zaman da "dua" denir. İbnü'l Cevzî de bu ayrıma uygun olarak "dua"yı şöyle tanımlar:

"Talebu'l-ednâ mine'l-a'lâ li tahsili's-şey'i"= "Aşağıda olanın yukarıda (üstün) olandan bir şeyi elde etmek için olan istemi". (İbnü'l-Cevzî, Nüzhetü'l-A'yün, s. 292. Ayrıca bkz. Muhammed Ali İbn Ali e't-Tehânevî, Keşşafu Istılâhâtî'l-Fünûn, 1/503-504.)

قُلْ مَا يَدْعُوا بِهِ كُفْرًا وَلَا
دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا ﴿٧٧﴾

وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ
إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ
دَاخِرِينَ ﴿٦٠﴾

Anlamı:

Ve Tanrı'mız dedi ki: "Bana dua edin, size karşılık verip kabul edeyim! Bana *ibâdet* etmekten uzaklaşıp böbürlenenenler, Cehenneme gireceklerdir. Aşağılanmışlar olarak.." (Mü'min Suresi, ayet: 60.)

Açıklama:

Diyanet'in "Türkçe Anlamı"ndan:

. Rabbiniz: "Bana kulluk edin ki, size karşılığını vereyim. Bana kulluk etmeyi büyüklüklerine yediremeyenler, alçalmış olarak Cehenneme gireceklerdir." buyurmuştur. (Mü'min: 60.)

Bu çeviride, ayetteki "dua" kökünden gelen ve "Bana dua edin" demek olan "ud'ûnî" sözcüğüne "ibâdet" anlamı verildiğinden "Bana kulluk edin" diye çevrildiği görülüyor. Oysa yukarıda. İbn Cevzî'den aktarılanda görüldüğü gibi, "tefsir"çiler, genellikle, buradaki "dua"ya, "dilek, istek" anlamını vermekteler. Buna göre, "ud'ûnî"yi, "Bana dua edin", yani "Bana dilekte, istekte bulunun!" diye dilimize çevirmek gerekir.

Bununla birlikte, buradaki "dua"ya, "ibâdet" anlamı verenler de vardır. Taberî de buradaki "dua"ya "ibâdet" anlamı verirken: "Dua, ibâdet" hadisini aktarıyor. (Bkz. Taberî, Tefsir, 24/51.)

İlgili hadis:

Nu'man İbn Beşîr anlatıyor:

-Peygamber: "Dua, ibâdet" dedi ve sonra: "Ve Tanrı'nız dedi ki: 'Bana dua edin, size karşılık verip kabul edeyim...' ayetini okudu. (Bkz. Ebû Dâvûd, Kitabu's- Selât/ 358, hadis no: 1479; Tirmizî. Tefsîr/42. hadis no: 3247; İbn Mace. Kitabu'd Duâ / 34, hadis no: 3828)

Muhammed Ali Sâbûnî. Kurtubi'nin de içinde bulunduğu "müfessir"lerin çoğunluğunun, buradaki "dua"ya "ibâdet" anlamı verdiğini, ama kendisinin "istem ve dilek" anlamını uygun gördüğünü, İbn, Kesir'in de bu anlamı yeğ tuttuğunu belirtir. (Bkz. Sâbûnî, Safvetu-t-Tefâsîr, 3/107, not: 4.)

Buradaki "dua"ya "ibâdet" anlamını vermek, aynı ayetteki "ibâdet" sözcüğüne uygun olur diye düşünülüyor. "Dua"ya kendi anlamını, yani "dilek, yalvarma, yakarma" anlamını verenler de, aynı ayette geçen "ibâdet" sözcüğüne, daha önce geçen "Bana dua edin ki size karşılık verip kabul edeyim!" anlamındaki anlatıma uysun diye "dua" anlamını uygun görüyorlar. Kısacası: "Dua"ya, "ibâdet" sözcüğünden dolayı "ibâdet", "ibâdet"e de "dua"dan dolayı "dua" anlamı veriliyor. Bunların arasında sıkı bir ilişki de görülüyor. "Dua ibâdetin iliği gibi" sayılırken, "ibâdet de duanın kabulünün şartlarından" bulunuyor. (Bkz. Elmalılı Hamdi Yazır, İstanbul, 1960,6/4176.)

-«Dua, ibâdetin iliğidir.» (Bkz. Tirmizî, Kitabu'd-Duâ/ 1, hadis No: 3371)

Ayette "dua edin ki size karşılık verip kabul edeyim" denmesinden açıkça anlatılıyor ki, "dua edilince kabul edilir". Yani bu söz veriliyor açıkça. Bakara Suresinin aşağıda sunulacak olan 186. ayetinde aynı söz veriliyor. Bunun üzerine de şu soru sorulmakta:

-"Nice dualar var ki kabul edilmiyor, dilekler yerine gelmiyor. Buna ne demeli?"

3- Duanın Kabul Edilebilirliği:

a) "Dua Neden Kabul Edilmez ve Hangi Durumda Kabul Edilir?": Bu soruya yer veren F.

Râzî'nin tefsirinden ilgili bir kesimin Türkçe'si şöyle:

"- Ka'bî, bu soruya şu karşılığı veriyor:

- Dua. bir şarta bağlı olarak geçerli sayılır. Bu şart yerine geldiğinde dua kabul edilir. Bu şart (Tanrı'dan) duayla istenen şeyin yerine gelmesinde bir yarar, bir HİKMET bulunmasıdır. (Yani: Duada istenen şeyin gerçekleşmesi kulun yararına ve hikmete uygunsa, Tanrı kabul eder, yoksa kabul etmez.)

Ka'bî bunu belirttikten sonra kendi kendine soruyor:

-İyi ama, kulun islediği şey yararına, hikmete uygunsa Tanrı zaten (dua olmadan da) kabul eder. O zaman duanın yaran nedir?

Bu soruya da iki türlü karşılık veriyor:

Birinci cevap: Duada Tanrı'ya yönelen bir çılgılık (bir korku, bir sığınma) ve her şeyden kesilip Tanrı'ya yöneliş vardır. (Yani duanın önemi ve yararı buradadır.)

ikinci cevap: Bu, istenen şeyin her yönü için (olması için de, olmaması için de) geçerlidir. Çünkü eğer Tanrı'nın o istenen şeyi yapıp ger-

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي
عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ
فَاَسْتَجِبْهُ إِلَى وَلِيُّهُمْ لَئِن لَّمْ يَرْشُدُونَ ۝

Anlamı:

(Diyanet'in)

Ey Muhammedi Kullarım sana Beni sorarlarsa, bilsinler ki Ben, .şüphesiz onlara yakıным. Benden isteyenin, dua ettiğinde duasını kabul ederim. Artık onlar da davetimi kabul edip Bana inansınlar ki, doğru yolda yürüyenlerden olsunlar. (Bakara,Ayet: 186.)

Açıklama:

İleri sürüldüğüne göre, bir A'râbî, Peygambere gelip sormuştu:

-Ya Muhammedi Tanrı'mız yakın mıdır, uzak mıdır, bize? Dua ederken sesimizi ona göre yükseltelim.

A'râbî'nin bu sorusu üzerine de bu ayet gelmişti. (Bkz. Celâluddin Süyûtî, Lü bâbu'n-Nukûl Fî Esbâbi'n-Nüzul, Celayleyn'in kenarı, s. 35;Taberî, Tefsir, 2/92; Sâbûnî, Safvetu't- Tefâsîr, 1/121; F.

Kimilerine göreyse bu ayetin iniş nedeni ("sebeb-i nüzûl"), bir topluluğun Peygambere, "dua saati"ni sormalarıdır: ileri sürüldüğüne göre, : "Bana dua edin, dualarınızı kabul edeyim!" diye bildirilince , bir topluluk Peygambere şu soruyu sormuştu:

-(Duanın kabul edilmesi için) hangi saatte, ne zaman dua edelim?

Bu soru üzerine de, bu ayet gelmişti. (Bkz. Taberî, Tefsir, 2/92-93: F. Râzî, 5/94)

Kimilerine göre de bu ayet, bir topluluğun: " Nasıl dua edelim? " sorusu üzerine inmiştir. (Bkz. Taberî. Tefsir, 2/93; Râzî, aynı yer.) Kimileri de başka "iniş nedenleri" ileri sürmekteler. (Bkz. Râzî, aynı yer.)

Duanın hangi durum ve koşullara bağlı olarak kabul edileceği İslam yorumcu düşünenlerince, çeşitli biçimlerde anlatılır:

F. Râzî'nin yer verdiği yorum ve kendi görüşü bir kesimiyle yukarıda görüldü. F. Râzî. ayrıca "Biz öyle dua edeni görüyoruz ki alabildiğine dualar sunuyor da. yine de dileği yerine gelmiyor. Buna ne demeli? "sorusunun, "cevabı çok zor ("müşkil") bir soru olduğunu belirtiyor ve cevaplar vermeye girişiyor. (Bkz. F. Râzî, 5/100-101.) F. Râzî'nin yukarıda (Mü'min ayet: 6'ncı yorumu dolayısıyla) Türkçe'ye aynen çevrilerek sunulan cevabının dışında giriştiği cevap, üç grupta toplanabilir.

بَلِّاَيَاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيَّ إِن شَاءَ

durumu açıklamaya yeterli.

Üçüncü cevap:

Dua eden kimse, Tanrı'sını biliyor, O'na inanıyordun Yoksa O'na dua etmez. Tanrı'ysa bir şeyi, eğer "kader"e, "kazâ"ya (kısacası Tanrısal yazgıya), bilgisine, hikmetine *uygunsa* yapar, yoksa yapmaz. Tanrının inanırı olan duacı bu durumu bilince, dua ederken şöyle diyecektir: "Tanrı'm! Dileğim, senin kazana, kaderine, hikmetine uygunsa kabul edilsin!" der. Yoksa: "Tanrı'm! Ne olursa olsun kabul et duamı!" demez.

Üçüncüsü: Üçüncü grup cevaplar, "duanın kabul edileceği"nin bildirildiği ayetlerdeki "dua"nın ve "icabet"in (kabul edilmenin) anlamına, yorumuna dayalı:

Birinci cevap:

Bu ayetlerdeki "icabet" (duanın kabul edilmesi), "iştirmek" ("sem") anlamındadır. Tanrı'nın "ücîbü" (kabul ederim) demesi de, "esmau" (iştirim) anlamındadır.

ikinci cevap:

Söz konusu ayetlerdeki "dua", "tevbe" anlamındadır. "Duanın kabul edilmesi"yse "tevbenin kabul edilmesi"dir. Tanrı'nın "tevbeleri kabul eder" olduğu da tartışmasıdır.

Üçüncü cevap:

Söz konusu ayetlerdeki "dua", "ibâdet" anlamındadır, "ibâdet edenin ibâdetini de Tanrı kabul eder..." (Bkz. F. Râzî, 5/100-101.)

Muhyiddin İbn Arabî de. Bakara Suresinin yukarıda geçen 186. ayetindeki "benden isteyen, dua ettiğinde duasını kabul ederim" anlamındaki sözlerle şu yorumlu anlamı veriyor: "Bana HÂL DİLİ ile (durumuyla, tutumuyla) dua eden kimsenin duasını kabul ederim, durumu ve yeteneği, dileğinin yerine gelmesine uygun olanın duasını.." (Bkz. Tefsiri İbn Arabî, 1/115.)

İbn Arabî'ye göre, "hâl dili"yle değil de, yalnızca "ağızdaki dil"le dua edilirse bu dua kabul edilmez. Hiçbir zaman "geri çevrilmeyen dua", yalnızca "hâl dili" ile olan duadır. (Bkz. İbn Arabî, Tefsir, 2/403.)

ilgili hadisler:

Duaların Kabul Edilişleri ve Saatleri:

"Herhangi birinizin duası, ivedilik göstermedikçe (hemen kabul edilmesini istemedikçe) kabul edilir. İvediliğiye şöyle olur: Tanrı'ma dua ettim de duamı kabul etmedi" demesi biçiminde olur. (Bkz. Buhârî, Deavât/22: Tecrîd, hadis no: 2149; Müslim, Zikir-duâ-Tevbe-Istiğfâr/90, hadis no: 2735; Ebû Dâvûd. Selât/358, hadis no: 1484; Tirmizî, Duâ/12. hadis no: 3387; İbn Mace, Duâ/7, hadis no: 3853.)

Ebû Hureyre'den bir aktarılışa göre de Peygamber anlatırken arkadaşlarıyla arasında şu konuşma geçer:

-Bir kul günah olan ya da akrabalık bağıni koparmaya götürecek şeyi istemedikçe onun duası sürekli olarak kabul edilir. Elverir ki ivedilik göstermesin.

-Ey Tanrı elçisi! Bu ivedilik nasıl gösterilir. "İvedilik"le amaç nedir?

-Kul (ivedilik gösterince) şöyle der: "Dua ettim, ettim de bir türlü duamın kabul edildiğini görmedim!" Sonra da yorulup, usanıp duayı bırakır artık. (Bkz. Müslim, aynı yer/92.)

-"Yeryüzünde Tanrı'ya dua eden her Müslümanın duasının karşılığında Tanrı dua edene istediğini verir ya da onun için kötü olan bir (sıkıntılı) durumu ortadan kaldırır. Elverir ki o, günah olan ya da akrabalık bağıni koparmaya götüren şeyi istemesin. Hiçbir şey olmasa Tanrı, dua edenin duasının karşılığını, bir katını Âhirette karşısına çıkarılacak bir sevap olarak onun için saklar." (Bkz. Tirmizî, Dua/9, hadis no: 3384: Riyâzu's, Sâlîhin, hadis no: 1530.)

Ebû Umâme'den aktarıldığına göre. Peygamberle arkadaşları arasında şöyle bir konuşma geçmiştir:

-Ey Tanrı Elçisi! (Tanrı katında) hangi dua daha çok iştilir (kabul edilir)?

-Gecenin sonlarında ve bir de farz namazların sonunda yapılan dua. (Bkz. Tirmizî, Deavât/79, hadis no: 3499.)

-"Kulun Tanrı'ya en yakın olduğu konumu, secde ederkendir. işte o sırada çok dua edin!" (Bkz. Müslim, Selât/215, hadis no: 482.)

-"Kulun Tanrı'ya en yakın olduğu saat, gecenin sonlarıdır. Tanrı'yı ananlardan olmayı başarmak istiyorsan, işte o saatte Tanrı'yı an."

(Bkz. Tirmizi, Deavât/119, hadis no: 3579.)

-"Dua, ezan ve ikamet (kamet) arasında geri çevrilmez (reddedilmez, kabul edilir)." (Bkz. Ebû Dâvûd, Selât/35, hadis no: 521; Tirmizî, Selât/158, hadis no: 212; Ahmed Ibn Hanbel, 3/119.)

-"İki zaman var ki bunlar, duanın ya hiç geri çevrilmediği, ya da en az geri çevrildiği zamanlardır: (Namaza) çağrı (ezan) sırası ve insanların birbirini öldürdüğü savaş zamanı. " (Bkz. Ebû Dâvûd, Cihâd/ 41, hadis no: 2540; Dârimî, Selât/9.)

-"Yüce Tanrı'mız ('Rabbunâ') her gece, gecenin sonunda üçte biri kaldığında birinci kat göğe iner ve şöyle der:

-Kim bana dua eder? Duasını hemen kabul edeyim. Kim benden ister? Hemen istediğini vereyim. Kim benden bağışlanmasını diler. Hemen bağışlayayım." (Bkz. Buhârî, Teheccüd/14; Müslim. Selâtu'l-Müsâfirîn/168-172, hadis no: 758; Ebû Dâvûd, Kitabu's-Sünne/21, hadis no: 4733; Tirmizî. Selât/329, hadis no: 446, Deavât/79, hadis no: 3498; Ibn Mace. İkâmetu's-Selât/182. hadis no: 1366; Muvatta', Kur'an/30; Dârimî, Seiât/168; Ahmed Ibn Hanbel, 2/264,267...)

Aktarıldığına göre Amr Ibn Abese ile Peygamber arasında şöyle bir konuşma geçmiştir:

-Seninle birlikte Müslüman olan kimler var?

-Özgür kişi (hürr) de var. köle de var.

-Tanrı'ya insanın daha yakın olduğu bir saat var mıdır?

-Evet: Gecenin tam ortası. (Bkz. Ibn Mace, İkâmetu's-Selât/ 182, hadis no: 1364.)

Abdullah Ibn Sâib anlatıyor:

"Güneş tam orta yere geldikten sonra ve öğleden önce dört rek'at namaz kıldırı. Ve şöyle derdi:

-Bu saat (duaların, ibâdetlerin kabul edilmesi için) gök kapılarının açık olduğu saattir. İstiyorum ki, bu saatte çıkan bir amelim olsun." (Bkz. Tirmizî, Selât/347. hadis 110: 478.)

-"Duanın kabul edileceği umulan saati, cuma günü, ikindiden güneş batana değin arayın!" (Bkz.

Tirmizî, Selât/354. hadis no: 489.)

- "Cuma günü öyle bir saat vardır ki Müslüman bir kul namaz kılarken o saate denk gelir de Tanrı'dan bir şey isterse. Tanrı kesinlikle onun dileğini yerine getirir." (Bkz. Buhârî, Cu'ma/37: Tecrîd, hadis no: 507; Müslim, Cum'a/13-15, hadis no: 852; Riyazu's-Sâlihîn, II, hadis no: 1160; Tirmizî, Selât/354, hadis no: 491; Nesi, Cum'a/45; Ibn Mace, Ikâmetu's-Selât/99, hadis no: 1139; Dârimî, Selât/204; Muvatta', Cum'a/15; Ahmed Ibn Hanbel, 2/230,255....)

Abdullah Ibn Ömer'in, Peygambere: "Cuma gününde, duaların kabul olunduğu saatin hangi saat olduğunu" sorduğu ve Peygamberin şu karşılığı verdiği de aktarılır:

- "imamın (minbere) oturmasından namaz kılınana dek geçen zamandır. (Bkz. Müslim, Cum'a /16, hadis no: 853; Ebû Dâvûd, Selât/ 208, hadis no: 1049.)

- "Cuma günü, 12 saate (12 zaman parçasına) ayrılır. Öyle bir saat vardır ki, Müslüman kişi o saat içinde Tanrı'dan bir dilekte bulunduğunda, Tanrı onun dileğini kesinlikle kabul eder. O saati, ikindiden sonraki saatlerin sonlarında arayın!" (Bkz. Ebû Dâvûd, Selât/208, hadis no: 1048.)

- "Gecede öyle bir saat vardır ki, Müslüman bir adam denk getirip de Tanrı'dan o saatte bir şey dilediğinde, Tanrı, kesinlikle onun dileğini kabul eder. *Bu saat, her gecede vardır.*" (Bkz. Müslim, Selâtu'l, Mûsâfirîn-116, hadis no: 757; Ahmed Ibn Hanbel, 3/313.)

Bu hadislerde açıklananlara göre, "dua'nın kabul edildiği saat, ya da ân hangi zaman içinde aranmalı?" diye bir soru sorulsa şu karşılıklar verilebilir:

-Farz namazların sonlarında.

-Secde edilirken.

-Ezan ve ikamet (kamet) arasında.

-Ezan sırasında.

-Savaş (cihad) sırasında.

-Her gece, gecenin son saatlerinde.

-Gecenin üçte biri kaldığında.

-Gecenin tam ortasında.

-Güneş orta yere geldikten sonra öbür yarısına doğru kayarken, öğleden önce.

-Cuma gününün bütünü içinde.

-Cuma günü imamın minbere oturmasından namaz kılınmasına

dek geçen sürede.

-Cuma günü ikindiden sonraki zaman içinde.

Kimi hadislerde de "duanın kabul edileceği saat"ın, belirli gecede, örneğin "kadir gecesi"nde aranması gerektiği bildirilir. Bkz. "Kadir Gecesi."

b) Dua ve "Kader-Kazâ":

Sorular:

- "Dua"yla "kader"in, "kazâ"nın Önüne geçilebilir mi?

- "Dua"yla "kader" ve "kazâ" (yazgı, alınyazısı) değiştirilemezse dua etmenin yararı ne olabilir?

- Dua, "kader"e, "kazâ"ya, yani "Tanrı'nın yazdığı"na "rızâ" göstermeye aykırı değil midir?

Şöyle bir hadis var:

- "Kaderi yalnızca DUA önler." (Bkz. Ahmed İbn Hanbel, 5/277, 280, 282; Tirmizî, Kader/6, hadis no: 2139; İbn Mace, Fiten/22, hadis no: 4022.)

Ama şöyle hadisler de var:

- "Bir kimse için takdir olunmuş olan şey, mutlaka olur, gerçekleşir." (Bkz. İbn Mace, Mukaddime/10. hadis no:89.) "Tanrı'nın bir kimse için yaratmayı takdir ettiği şey, mutlaka olur, gerçekleşir." (Ahmed İbn Hanbel, 3/313.) "Tanrı bir şey takdir etmişse kesinlikle gerçekleşir." (Ahmed İbn Hanbel, 3/26.)

Bir hadiste belirtildiğine göre. Âdem Peygamberle Mûsâ Peygamber tartışırlar:

Mûsâ -Ya Âdem! Sen bizim babamızsın. Bizi zarara uğratan selisin. Sen bizi Cennetten çıkardın (seni Cennetten çıkmaya sürükleyen suç işleyip de kovulduğun için bugün Cennette değiliz)!

Âdem-Mûsâ! Sen ki, Tanrı'nın kendisiyle konuştuğu, eliyle yazdığı Tevrat'ı kendisine verdiği ve böylece seçkin kıldığı bir kimsesin! Öyleyken, Tanrı'nın bana kaderde, beni daha yaratmadan kırk yıl önce çizip belirlediği bir durum için mi beni kınıyorsun?

Hadiste, Âdem'in Mûsâ'ya tartışmada üstün geldiği de belirtiliyor. (Bkz. Buhârî. Kader/1 1: Müslim, Kader/13, hadis no: 2652; Ebû Dâvûd, Kitabu's Sünne/17. hadis no: 4702. ve ötekiler.)

Her şeyin, çok önceden. Tanrı tarafından "yazılıp takdir edildiği"ne ilişkin daha birçok hadis var. "Kaderde yazılıp çizilenin değişmeyeceği"ne, "belirlenenlerin kesinlikle, güne gelince gerçekleşeceği"ne ilişkin hadisler de.. Bkz. Kader.

Bu durumda "kader"e "değişir" mi, "hiç değişmez" mi demek gerek?

"Kader" maddesinde de görüleceği gibi, "kader"e inanan "Sünnet Ehli"nce genellikle paylaşılan

görüŖe göre: "Kader, Tanrı'nın her Ŗeyi, çok önceden, ezelde, Levh-i Mahfuz'da yazıp belirlemiŖ olması"dır; "kazâ" da "takdir edilmiŖ olanların, zamanı gelince, Tanrı'nın hükmüne göre yaratılıp gerçekteŖtirilmesi"dir ve "kader"de "ne yazılıp belirlenmiŖse. ŖaŖmaz ve deęiŖmez biçimde" gerçekteŖir. Bununla birlikte, "kaderde yazılan"ların - Ra'd Suresinin 39. ayetine dayanarak- bir anlamda "deęiŖebileceęi"ni ileri sürenler de vardır. Bkz. Kader, Kitab, Levh-i Mahfuz.

"Kader"in "deęiŖmezlięi" ileri sürölse de, akâid - kelâm kitaplarında, Sünnet Ehli'nce de, "dua'nın, bir Ŗeyin olmasına ya da olmamasına "etki"si ve "yararı" olacağının savunulduğu belirtilir. Bu, "manzum" olarak kaleme alınmiŖ kitapların dizelerinde de yer alır. Örneğin Sira-cuddin Ali Ibn Osman el EvŖî (ölm. 1173.), ünlü "Emâlî (Bed'ü'l-Emâlî)" adlı kitabındaki 59. beytinde Ŗöyle der: (Arapçasından çevrilmiŖtir.)

-"Duaların yerine ulaŖan bir etkisi vardır. Oysa sapıklar bunu kabul etmezler. Hızır Bey (1407-1458) de "Nuniyye" adlı (sonu "nun"la biten) "kaside"sinin 84. beytinde Ŗöyle demektedir: (Çeviri, Arapçasından)

-"Duanın, ölülere de, dirilere de, kimi zamanlarda tanık olunup görölmüŖ yararları vardır."

Buna karŖılık, Emâlî'deki dizelerde de belirtildiği gibi, "dua"nın hiçbir yararı olamayacağını ileri sürenler de var. Bu dizeleri "Ŗerh" edenler, yani açıklayanlar, tartiŖmanın "Sünnet Ehli"yle, "Mutezile" arasında bulunduğunu belirtirler. Yani. "dua"nın hiçbir yararı olmadığını ileri sürenler, "Mutezile" mezhebidir. (Bkz. Ali el Kârî. Ŗerhu'l-Emâlî, s. 129: Seyyid Ahmed Âsim, Merahu'l-Meâlî Fi Ŗerhi'l- Emâlî, İstanbul, 1304, s. 207 ve öt.)

Fahrudin Râzî, tefsirinde, "dua"nın bir yararı bulunmadığını ileri sürenleri "kimi câhiller" ("ba'Zu'l-cühhâl") diye niteler. Ve bunların.

"duanın yararı olmadığı" na iliŖkin kanıtlarını sıralar:

Birinci kanıt:

Dua ile istenen, eğer Tanrı katında "olacağı bilinen türden" bir Ŗeyse. o Ŗey (istense de, istenmese de) kesinlikle olur, gerçekteŖir. Bu durumda onun için "dua"ya gerek yoktur. Eğer o Ŗey Tanrı katında "olacağı bilinir olmayan türden"se, o Ŗey "olamayacak türden"dir, (dua olsa da olmasa da) olmayacaktır. Bu durumda yine duaya gerek yoktur.

ikinci kanıt:

Olanlar ve olayların tümü, bir ezeli ve varlığı kendinden olan varlığa, Yaratıcı'ya varıp dayanır. Bu ezeli varlığın takdiri, hükmü de, kendisi gibi ezeldir ve takdir ettiği, zamanı gelince kesinlikle gerçekteŖir. O'nun olmasını takdir etmediği, gerekir kılmadığı Ŗey de, hiçbir zaman olamaz, gerçekteŖemez. Bunların tümü, "ezel"de (zamansızlık sürecinde önceden) belirlenip planlandığı için de duanın hiçbir etkisi olamaz.

-Kazâ gelecekte, kader (takdir) ise geçmiŖtedir. Dua, kaderde olana ne bir Ŗey ekleyebilir, ne de ondan bir Ŗey eksiltebilir. Öyleyse duanın ne yaran olabilir?

, Şu hadisler de yok mudur?

-"Tanrı, takdir edilenleri yaratılmalarından şu kadar, bu kadar yıl önce takdir etmiştir."

-"Yazılan yazılmış, kaderi yazan kalemin mürekkebi kurumuş, olacak artık kesinlikle olur."

-"Dört şeyin, ömrün, rızkın, yaratılışın ve ahlakın takdiri bitirilmiştir artık."

Üçüncü kanıt:

Mü'min Suresinin 19. ayetinde: " Tanrı, gözlerin hainliğini ve gönüllerin gizlediğini bilir." diyor. Öyleyse duaya ne gerek var?

Dördüncü kanıt:

Dua ile istenen şey, eğer isteyen kulun yararına bir şeyse, her yönden çok cömert olan Tanrı, kesinlikle, onu ihmal etmemiş, takdir etmiştir. gerçekleştirecektir. Bu durumda duaya gerek yok. Eğer istenen şey. dilekte bulunan yararına değilse, o kimsenin istemi bile doğru değildir.

Beşinci kanıt:

Aklın tanıklık ettiği ve sağlam hadislerin belirttiği gerçek odur ki, "Siddîk"lerin (Tanrı'ya bağlı Tanrı dostlarının), en değerli ve en yüce "makam"ları, "Tanrı'nın takdir edip hükme bağladı" şeye, "kazâ"ya "boyun eğip razı olmaları"dır. Duâ"ysa "kazâya, rıza"ya aykırıdır.

Altıncı kanıt:

"Dua", "emr"e ve yasağa benzeyen bir şeydir. Bununsa, kuldan Kerim olan Tanrı'ya yöneltilmesi bir tür "edeb dışılık"tır.

Yedinci kanıt:

Peygamber, Tanrı'nın şöyle dediğini bildirir:

-"Kim beni anarken benden istemekten (dua etmekten) geri kalırsa, ona, benden isteyenlere verdiğimden daha iyisini veririm!"

F. Râzî. bunları böyle sıralar (bkz. e't- Tefsiru'l-Kebîr, 5/97-98.); sonra "akıllılardan oluşan en büyük çoğunluk" diye nitelediği kesimin "dua"yı ve yararını savunmalarına yer verir:

Râzî, "duanın yararı ve etkisi" olduğuna ilişkin kanıtları ikiye ayırıyor: "Nakil kanıtları" ve "akıl kanıtları": Önce birincisi ele alınıyor: "Nakil kanıtları pek çoktur" diyor. Yine de bu kanıtları dört bölümde topluyor:

Birinci nakil kanıtı:

Gerek temel, gerekse ayrıntı niteliğindeki konularda, Tanrı'nın sözünü ettiği "sûâl"ler (sorular) ve

"cevap"lar var. Bu soru ve cevaplarda da bir özellik göze çarpar: "-(Ey Muhammedi) senden sorarlar" dendikten sonra, soru anlatılır ve "De ki.. " diye cevaba geçilir. Bakara Suresinin "dua"dani söz edilen 186. ayetinde "Senden beni sorarlarsa" dendikten sonra, araya "de ki"nin girmiyor oluşu bir başka özelliktir. Burada "Tanrı'nın yakınlığı" anlatılıyor ve Tanrı, doğrudan doğruya " "-Ben yakınım!" diyor. Bu, yani araya "de ki"nin girmemesi, "Tanrı ile kulunun, dua eden kulunun arasına hiçbir şeyin girmemesini" Tanrı'nın istiyor olmasındandır. Bu ayette "Tanrı'nın kuluna yakınlığı"nın, "dua"nın söz konusu olduğu bir yerde anlatılması, "duanın Tanrı'ya yaklaştıran bir özellik taşıdığını" gösterir. Demek ki, "dua, ibâdetler içinde en üstün bir ibâdetir".

İkinci nakil kanıtı:

Mü'min Suresinin 60. ayetinde, "-Bana dua edin ki size karşılık ve-

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا
إِلَىٰ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ فَأَخَذْنَا هُم بِأَسْوَءِ الضَّرَآءِ لَعَلَّهُمْ
يَتَضَرَّعُونَ ﴿٤٦﴾ فَلَوْلَا إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا وَلَكِن
قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٤٧﴾

أَدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُضْعًا إِنَّهُ لَا يُجِيبُ الْمُعْتَدِينَ ﴿٥٥﴾

Tanrı şöyle diyor:

Tanrı'ya yönelip dönmektir.

Üçüncüye cevap:

İnsanın Tanrı'dan istediği şeyin gerçekleşmesi, dilekte bulunmasından önce kendisi için yararlı olmayabilir de, dua ettikten sonra yararlıya dönüşebilir.

Dördüncüye cevap:

insanın Tanrı'ya yalvararak alçakgönüllülük göstermesinden, küçük ve düşük bir varlık olduğunu boynuna almasından sonra, Tanrı'nın takdir ettiğine ve "kazâya razı" olması, çok daha büyük bir "makam"dır. Bu cevap, ileri sürülen öteki kanıtlara da cevap sayılır.

F. Râzî böyle bitiriyor konuyu. (Bkz. F. Râzî, 5/99-100.)

"Kazâya rızâ" göstermek, yani "Tanrı'nın yazdığı yazgı" olduğunu düşünüp "olana, olacağa, başa

1514 - وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُوعِ فَإِنَّهُ يَنْتَسِلُ الْفَضْجِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخِيَانَةِ فَإِنَّهَا يَنْتَسِلُ الْبِطَانَةَ». رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِإِسْنَادٍ صَحِيحٍ.

1512 - وَعَنْ شَكْلِ بْنِ حَبِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَّمْنِي دُعَاءَ قَالَ : « قُلِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ سَمْعِي وَمِنْ شَرِّ بَصَرِي وَمِنْ شَرِّ لِسَانِي وَمِنْ شَرِّ فِكْرِي وَمِنْ شَرِّ مَنِيِّ » . رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَقَالَ : حَدِيثٌ حَسَنٌ .

1511 - وَعَنْ زِيَادِ بْنِ عَلَاقَةَ عَنْ عَمِّهِ وَهُوَ قُطَيْبَةُ بْنُ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : « اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ مُنْكَرَاتِ الْإِخْلَاقِ وَالْأَعْمَالِ وَالْأَهْوَاءِ » . رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ : حَدِيثٌ حَسَنٌ .

(١٤) باب النعوذ من شر الفقر ، وغيره .

٤٩ - (٥٨٩) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو كُرَيْبٍ (وَالْفُطَيْلِيُّ بَكْرٌ) قَالَا : حَدَّثَنَا ابْنُ عُثَيْمٍ . حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ أَبِيهِ ، عَنْ مَائِثَةَ ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَدْعُو بِهَذِهِ الدُّعَوَاتِ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الثَّارِ ، وَمَذَابِ الثَّارِ ، وَفِتْنَةِ الْقَبْرِ ، وَعَذَابِ الْقَبْرِ ، وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْفَقْرِ ، وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْفَقْرِ . وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ فِتْنَةِ السَّيِّحِ الدُّجَالِ . اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي خَطَايَايَ بِعَمَلِ الْفُلْجِ وَالْبَرِّ . وَتَقِ قَلْبِي مِنَ الْغُلَايَا كَمَا تَقِيَتِ التُّرُوبُ الْأَيْفُسَ مِنَ الدَّاسِ . وَبَاعِذْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الشَّرِّ وَالْقُرْبِ . اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكُسَلِ . وَالْهَرَمِ . وَالنَّاسِ . وَالنَّارِ .

(١٥) باب النعوذ من العجز والكسل وغيره .

٥٠ - (٢٧٠٨) حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي يُونُسَ . حَدَّثَنَا ابْنُ عُثَيْمٍ . قَالَ : وَأَخْبَرَنَا شَلَيْبَانُ النَّخَعِيُّ . حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ . قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخَمْرِ . وَالْجُلْبِيِّ . وَالْهَرَمِ . وَالْجُلْبِ . وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ ، وَمِنْ فِتْنَةِ السَّخَاةِ وَالنَّمَاةِ . وَفِي رِوَايَةٍ : وَصَلِّعِ الدَّيْسِ وَغَلَبَةِ الرُّجَالِ . رَوَاهُ مُسْلِمٌ .

أَمِنْ حَيْبِ الْمُضْطَرِّ إِذَا دَعَا

وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُ الْخُلَفَاءَ الْأَرْضَ إِلَهُ مَعَ اللَّهِ

فَلَيْلَا مَا تَذَكَّرُونَ ①٧

فَلَا عُدُوٌّ بَيْنَ النَّاسِ ١ مَلِكِ النَّاسِ ٢ إِلَهِ النَّاسِ ٣
مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ٤ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ
مِنَ الْجَنَّةِ وَالنَّاسِ ٥

Bu bölümlerde yer alan hadislerden:

Aişe anlatıyor:

Yılan, Akrep Sokmalarında ve Öteki Hastalıklarda Ücret Karşılığında Okuyup Üfürerek Tedavi:

Peygamberin arkadaşlarından oluşan bir birlik, görevlendirildikleri bir sefere çıkarlar. Yolları bir Arap kabilesinin bulunduğu yere düşer. Konuk edilmek isterler. Ama kabile bunları konuk etmez. Tam bu sırada kabile başkanını bir akrep sokmuştur. Tüm kabile üyeleri iyileştirmek için çareler-arar. Türlü yollara başvururlar, ama bir sonuç alamazlar. Sonunda, belki bir tedavi yolunu bilen vardır diye, biraz ötelerinde bulunan birliğe başvurmak akıllarına gelir. Varırlar:

-Başkanımızı bir akrep soktu. Bir türlü iyileştiremiyoruz, içinizde buna bir çare bilen var mı?

Ebû Said el Hudrî atılır:

-Evet ben varım. Vallahi ben dua ile tedavi ederim. Ne var ki siz bizi konuk yapmadınız. Onun için ben de karşılığında bir ücret almadan tedavi etmem.

Ücret konusunda anlaşırlar. Tedavi karşılığında "bir sürü koyun" vereceklerine söz vermişlerdir.

Ebû Said, kabile başkanının evine gider. Fatiha Suresini okur. Başkan. ipinden kurtulmuş hayvana döner. Kurtulmuştur artık.

Başkan tedavi edildiği için söz verilen koyun sürüsü, Ebû Said'e verilir. Ebû Said'in arkadaşan, sürünün, aralarında paylaşılmasını isterler:

جَعَلَهُمُ الَّذِي صَالَحُهُمْ عَلَيْهِ فَقَالَ بَعْضُهُمْ اقسِمُوا فَقَالَ الَّذِي
رَقِيَ لَا تَفْعَلُوا حَتَّى نَأْتِيَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ لَهُ الَّذِي
كَانَ فَنَظَرُوا مَا يَأْمُرُنَا فَقَدِمُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ فَذَكَرُوا لَهُ فَقَالَ وَمَا يَذْرُبُكَ أَنْتُمْ رَقِيَةٌ ثُمَّ قَالَ
فَذَا صَبْرٌ اقسِمُوا وَاضْرِبُوا إِلَى مَعَكُمْ سَهْمًا فَضَحِكَ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

1031 عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ انْطَلَقْنَا نَقْرُ

مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرَةٍ سَافَرُوهَا
حَتَّى تَزَلُّوا عَلَى حَيٍّ مِنْ أَحْيَاءِ الْعَرَبِ فَأَسْتَضَا فُوهُمُ فَأَبَوْا أَنْ
يُضَيِّقُواهُمْ فَلَدَغَ سَيِّدُ ذَلِكَ الْحَيِّ فَسَعَوْا لَهُ بِكُلِّ شَيْءٍ لَا يَنْفَعُهُ
شَيْءٌ فَقَالَ بَعْضُهُمْ لَوَأْنَيْتُمْ هَؤُلَاءِ الرَّهْطَ الَّذِينَ تَزَلُّوا الْعَلَّةُ
أَنْ يَكُونُوا عِنْدَ بَعْضِهِمْ شَيْءٌ فَأَتَوْهُمْ فَقَالُوا يَا أَيُّهَا الرَّهْطُ أَنْ
سَيِّدَنَا لَدَغَ وَسَعَيْنَا لَهُ بِكُلِّ شَيْءٍ لَا يَنْفَعُهُ فَهَلْ عِنْدَ أَحَدٍ مِنْكُمْ مِنْ شَيْءٍ
فَقَالَ بَعْضُهُمْ نَعَمْ وَاللَّهِ إِنِّي لَأَرُقِي وَلَكِنْ وَاللَّهِ لَعَدَا سَضَفْنَاكُمْ فَلَمْ
تُضَيِّقُوا فَمَا أَنَا بِرَاقٍ لَكُمْ حَتَّى تَجْعَلُوا النَّاجِعَ لَا فَصَّاحُوهُمْ
عَلَى قَطِيعٍ مِنَ الْغَنَمِ فَانْطَلَقَ يَنْفُلُ عَلَيْهِ وَيَقْرَأُ الْحَمْدَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
فَكَانَ مِمَّا نَسِطَ مِنْ عِقَالٍ فَانْطَلَقَ يَمْشِي وَمَا بِهِ قَلْبُهُ قَالَ فَأَوْفَوْهُمْ

Tercemesi

Ebû Saidi Hudrî radiyallahü anh'ten şöyle haber verdiği rivayet edilmiştir:

(Bir kere) Resulullah sallâllahü aleyhi ve sellem'in ashabından (otuz kişilik) bir seriyye memur oldukları bir sefere gitmişti. Bunlar Arab kabilelerinden bir kabile üzerine indiler. Ve misafir edilmelerini istediler. Fakat bunlar misafir etmekten imtina ettiler. Bu sırada reislerini (bir akreb) sokmuştu. Bütün kabile halkı harekete gelip her çareye başvurdular. Fakat hiçbir şey şifa bahş olmadı. Bunlardan bazıları:

-Şuraya inen şu kabile halkına gitseniz, belki bunların arasında bir çare bilen kimse vardır, demişti. Bunun üzerine kabile halkı gelip:

- Ey cemaat reisimizi bir akreb soktu. Tedavi için koştuk, her çareye müracaat ettik, müessir olmadı. İçinizde buna çare bilen bir kimse var mıdır? Diye sordular. Kafilenden birisi (ki Ebû Saidi Hudrîdir):

Evet ben varım. Vallahi ben düâ ederim. Fakat sizden bizi konuklamanızı diledik de yemin ederim ki misafir edinmediniz. Artık şimdi ben de size bir ücret tayin etmedikçe düâ etmem dedi. Bir sürü koyuna sulh oldular. Ebû Said kabile reisinin yanına gitti. () (Sûresini sonuna kadar) okudu. Derhal reis bukağısından çözülmüş hayvana döndü. İleri geri yürümeğe başladı. Artık üzerinde hiçbir hastalık kalmamıştı. Ebû Saidi Hudrî (devamla) demiştir ki: kabile halkı mukavele edilen ücreti ifa ettiler. Ashabı Seriyeden bazıları:

- Bu koyunları taksim ediniz! dediler. Fakat düâ eden (Ebû Said):

- Hayır, Nebî sallâllahü aleyhi ve selleme varıp bu olup bitenleri kendisine arz edinceye kadar bu koyunları taksim etmeyiniz!.. Görelim bize Resulullah ne emr eder, dedi. Hey'eti seferiyye Resulullah sallâllahü aleyhi ve selleme geldiler. Bu sergüzeşti hikâye ettiler Resuli ekrem (Ebû Saide hitaben:) - Fatihanın bu kadar müessir bir dua olduğunu sana kim öğretti? dı(ye taltif el) di. Sonra Seriiye halkına teveccüh edip (bunları

da taltif için) Resulullah sallâllahü aleyhi ve sellem:

-iyi hareket etmişsiniz. Şimdi taksim ediniz. Sizinle beraber bana da bir hisse ayırınız! dedi tebessüm buyurdu.

İzahı

Bu hadisi Buharî Tıb bahsinde de tahrir etmiştir. Müslimin, Ebû Davudun, Tirmizî'nin Nesai'nin de yine Tıb bahsinde rivayetleri vardır. İbni Mâce de Ticarete rivayet etmiştir. Tirmizînin, İbni Mâcenin sünenlerinde bu Seriiye halkının otuz kişiden ibaret olduğu zikredildiğinden tercemede bunu tasrih ettik. Bu Seliyyeye Ebû Saidi Hudri radiyallahü anh'ın riyaset ettiği ve onun tarafından düâ edildiği de müserrah bulunduğundan buna da işaret ettik.

Ebû Davudun, Tirmizî'nin Nesai'nin rivayetlerinde bu hastanın, asabi rahatsızlıkla musab ve demir tomruğa vurulmuş bir mecnun olduğu mezkûrdur bu rivayet, Buharînin hadisteki (bu mecnun bukağısından çözülmüş hayvana döndü, ileri, geri yürümeğe başladı. Artık onun hiçbir hastalığı kalmamıştı) rivayetinde daha muvafıktır.

Buharî bu hadisi Fâtiha-i şerife ile düâ mukabilinde bir ücretin verilip alınmasının hükmüne dair bir babında sevk etmiştir ki-bu hadisin ifade ettiği hüküm cevazdır.

Bu hadisi birçokları gibi Müslim de aktarırken, "Bâbu Cevazı Alızı'l-Ücreti Ala'r-Rukyati Bil-Kur'an'i ve'l-Ezkâri

"yani: "Kur'an ve zikirlerle (dualarla) okuyup üfleyerek tedavi karşılığında ücret almaya ilişkin bölüm" başlığı altında, "okuyup üfleme ve dua ile tedavi" için "ücret alınabileceği"ne kanıt olarak gösteriyor, Ruhârî'nin de aynı amaçla yer verdiği bu hadiste söz konusu olan olay, bir sonraki "Bab"da, İbn Abbas'tan aktarılırken. Peygamberin, "dua ile tedavi karşılığında ücret" alınabileceğini anlatmak için şöyle dediği bildirilir:

-"İnne ahakku mâ ahaztüm aleyhi ecren kitabullahi"

yani "Karşılığında ücret aldığınız görevlerin ücretleri içinde en haklı olanı, Tanrının Kitabı (Kur'an) karşılığında aldığınız ücrettir." (Bkz. Buhârî, Kitabu't- Tıbb/34.)'

1934. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ رَخَّصَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرُّقِيَّةَ مِنْ كُلِّ ذِي حُمَةٍ .

1929. عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ أَدِنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَهْلِ بَيْتٍ مِنَ الْأَنْصَارِ أَنْ يَرْقُوا مِنَ الْحُمَةِ وَالْأَذْنِ

1236 عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ يَوْمَ خَيْبَرَ لَا أُعْطَيْنَ الرَّايَةَ رَجُلًا يُفْتَعُّ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ فَقَامُوا يَرْجُونَ لِذَلِكَ أَنَّهُمْ يُعْطَى فَعَدَّوْا كُلُّهُمْ رَجُلًا يُعْطَى فَقَالَ ابْنُ عَلِيٍّ فَقِيلَ يَشْتَكِي عَيْنُهُ فَأَمَرَ فِدْعَى لَهُ فَبَصَقَ فِي عَيْنِهِ فَبَرَأَ مَكَانَهُ حَتَّى كَانَهُ لَمْ يَكُنْ بِهِ شَيْءٌ

1611 عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ ضُرِبْتُ ضَرْبَةً فِي سَاقِي يَوْمَ خَيْبَرَ فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَفَثَ فِيهَا ثَلَاثَ نَفَثَاتٍ فَمَا اسْتَكَيْتُهَا حَتَّى السَّاعَةِ

عن الزهري ، عن طارق [يعني - ابن مخاشن] ، عن أبي هريرة ، قال : أتى النبي ﷺ بلديغ لدغته عقرب ، قال : فقال : « لو قال أعوذ بكلمات الله التامة من شر ما خلق لم يلدغ ، أو « لم يضره » ،

٦٦ - (٢١٩٩) وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَامِرٍ . حَدَّثَنَا دَوْشُ بْنُ مُبَلَّادَةَ . حَدَّثَنَا أَبُو جَرِيرٍ . أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ : أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ : أَرَضِعَ النَّبِيَّ ﷺ فِي رُثِيَّةِ الْحَبِيبَةِ ابْنَةِ تَمِيمٍ . قَالَ أَبُو الزُّبَيْرِ : وَتَمِيمٌ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ : لَدَعَتْ رَجُلًا مِنَّا فَقَرَّبَ . وَتَمِيمٌ جُلُوسٌ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . فَقَالَ رَجُلٌ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! أَرَأَيْكَ ؟ قَالَ : مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَنْقَعَهُ أَغَاةً فَلْيَنْقَعْ .
 ٦٢ - (...) حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَأَبُو سَمْدٍ الْأَشْعَثُ . قَالَا : حَدَّثَنَا وَكِيعٌ عَنْ الْأَعْمَشِ ، عَنْ أَبِي شَيْبَانَ ، عَنْ جَابِرٍ . قَالَ : كَانَ لِي خَالٌ يَرْقِي مِنَ الْقُرْبِ . فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الرَّقِيِّ . قَالَ : قَاتَانَهُ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! إِنَّكَ تَنْتَبِهُ عَنِ الرَّقِيِّ . وَأَنَا أَرَقِي مِنَ الْقُرْبِ . فَقَالَ : مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَنْقَعَهُ أَغَاةً فَلْيَنْقَعْ .

1932. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ أَمَرَ أَنْ يُسْتَرْقَى مِنَ الْعَيْنِ .

1933. عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى فِي بَيْتِهَا جَارِيَةً فِي وَجْهِهَا سَفْعَةٌ فَقَالَ اسْتَرْقُوا لَهَا فَإِنَّ بِهَا النَّظْرَةَ .

HAAS:

٣٨٩٦ -- حَدَّثَنَا مسدد ، حَدَّثَنَا يَحْيَى ، عَنْ زَكْرِيَا ، قَالَ : حَدَّثَنِي عامر ، عَنْ خَارِجَةَ بْنِ الصَّلْتِ التَّمِيمِي ، عَنْ عَمِّهِ (٢) ، أَنَّهُ أُنِيَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَأَسْلَمَ ، ثُمَّ أَقْبَلَ رَاجِعًا مِنْ عِنْدِهِ ، فَرَأَى عَلَى قَوْمٍ عِنْدَهُ رَجُلٌ مَجْنُونٌ مُوْتَقٍ بِالْحَدِيدِ ، فَقَالَ أَهْلُهُ : إِنَّا حَدَّثْنَا أَنَّ صَاحِبَكُمْ هَذَا قَدْ جَاءَ بِخَيْرٍ ، فَهَلْ عِنْدَكَ شَيْءٌ تَدَاوِيهِ ؟ فَرَقِيته بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ ، فَبَرَأَ ، فَأَعْطَوْنِي مِائَةَ شَاةٍ ، فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَأَخْبَرْتُهُ ، فَقَالَ : « هَلْ إِلَّا هَذَا » . وَقَالَ مسدد فِي مَوْضِعٍ آخَرَ « هَلْ قُلْتَ غَيْرَ هَذَا ؟ » قُلْتُ : لَا ، قَالَ : « خُذْهَا » ، فَلَعَمْرِي لَمَنْ أَكَلَ بَرْقِيَةً بَاطِلٍ لَقَدْ أَكَلَتْ بَرْقِيَةً حَقًّا (٢) .

(٢٤) باب استجاب وضع يده على موضع الألم، مع الدعاء

٦٧ - (٢٢٠٢) حدثني أبو الطاهر وحرمته بن زينا قال: أغمنا ما أجزأنا من الأعين في يونس
عن ابن وهيب. أخبرني نافع بن جبير بن مطعم عن عثمان بن أبي التامس الثقفي؛ أنه شكك إلى
رسول الله ﷺ وجعا، يبعده في جسده منذ أسلم. فقال له رسول الله ﷺ: «ما يذكرك على الذي تألم
من جسديك. وقل: باسم الله، ثلاثا. وقل: سبع مرات: أعوذ بالله وقدرته من شر ما أجد وأحاذر».

(١٩) باب استجاب رقية المريض

٤٦ - (٢١٩١) حدثنا زهير بن حرب وإسحاق بن إبراهيم (قال إسحاق: أخبرنا. وقال زهير:
واللفظ له - : حدثنا) جرير عن الأعمش، عن أبي الصنع، عن مسروق، عن عائشة. قالت: كان
رسول الله ﷺ، إذا اشتكى منا إنسان، مسح بيده. ثم قال: «أذهب البأس. رب الناس! واشف
أنت الشافي. لا شفاء إلا شفاؤك. شفاء لا يغادر سقما».

٥٤ - (٢٧٠٨) حدثنا قتيبة بن سعيد. حدثنا ثيث. ح. وحدثنا محمد بن زنج (واللفظ له).
أخبرنا الليث عن يزيد بن أبي حبيب، عن المارث بن يقظب؛ أن يقظب بن عبد الله حدثه؛ أنه
سمع بسر بن سعيد يقول: سمعت سعد بن أبي وقاص يقول: سمعت خولة بنت حكيم السليبية
تقول: سمعت رسول الله ﷺ يقول: «من نزل منزلا ثم قال: أعوذ بكلمات الله التامات من شر
ما خلق، لم يضره شيء، حتى يرتحل من منزله ذلك».

(٢٧٠٩) قال يقظب: وقال القعقاع بن حكيم عن ذكران، أبي صالح، عن أبي هريرة؛ أنه
قال: جاء رجل إلى النبي ﷺ فقال: يا رسول الله! ما أتيت من غريب لدغني الباردة. قال: «أنا لو فعلت،
حين أمنت: أعوذ بكلمات الله التامات من شر ما خلق، لم يضره شيء».

«أعوذ بكلمات الله التامة، من

غضبه وشر عباده، ومن همزات الشياطين وأن يحضرون» وكان
عبد الله بن عمر يعلمن من عقل من بنه، ومن لم يعقل كتبه فأعلقه
عليه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مَا يَقُولُ إِذَا نَامَ حَدَّثَنَا قُبَيْدَةُ حَدَّثَنَا شُعْبَانُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ
 رَجُلٍ بَنِي جَرَّاشٍ عَنْ حَدِيثِهِ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ
 قَالَ بِاسْمِكَ أَمُوتُ وَأَحْيَا وَإِذَا نَامَ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ
 الْمُنِيرُ ثُمَّ مَا تَخَرَّجَهَا حَدَّثَنَا سَمْعُ بْنُ الرَّبِيعِ وَحَمَّادُ بْنُ عَرَفَةَ فَلَا حَدَّثَنَا
 شُعْبَةُ عَنْ أَبِي إِسْحَقَ سَمِعَ الْبَرَاءَ بْنَ عَازِبٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آخِرَ رَجُلٍ
 وَحَدَّثَنَا آدَمُ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَقَ الْمُسَنِّدِيُّ عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ أَنَّ النَّبِيَّ
 صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْصَى رَجُلًا فَقَالَ إِذَا أَرَدْتَ مَنَاجِيكَ فَقُلِ اللَّهُمَّ أَسْأَلُكَ
 نَفْسِي إِلَيْكَ وَفَرَسْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ وَوَجَّهْتُ وَجْهِي إِلَيْكَ وَالْجَنَاحُ ظَهْرِي
 إِلَيْكَ وَرَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيْكَ لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنَاجِيَّ إِلَا إِلَيْكَ آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي
 أَنْزَلْتَ وَبِعَبِيدِكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ فَإِنْ مَشَتْ عَلَى الْفِطْرَةِ

(١٧) باب ما يقول عند النوم وأمنه المصعب

٥٩ - (٢٧١١) حَدَّثَنَا قُبَيْدَةُ عَنْ بَنِي جَرَّاشٍ عَنْ حَدِيثِهِ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ
 عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ أَبِي مَوْسَى ، عَنْ الْبَرَاءِ ؛ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَخَذَ مَنَاجِيكَ ، قَالَ : اللَّهُمَّ ! بِاسْمِكَ أَحْيَا
 وَبِاسْمِكَ أَمُوتُ (١) . وَإِذَا اسْتَيْقَظَ قَالَ : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا ، وَإِلَيْهِ الْمُنِيرُ (٢) .
 ٥٦ - (٢٧١٠) حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَاسْتَعْنَى بْنُ إِزْهَارٍ - وَالْفَقْتُ لُشَانَ - (قَالَ لِيَسْتَعْنَى :
 أَخْبَرَنَا . وَقَالَ عُثْمَانُ : حَدَّثَنَا) جَرِيرٌ عَنْ مَنْصُورٍ ، عَنْ سَمْعَانَ بْنِ عُبَيْدَةَ . حَدَّثَنِي الْبَرَاءُ بْنُ عَازِبٍ ؛ أَنَّ
 رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ : إِذَا أَخَذْتَ مَنَاجِيكَ (٣) فَقَرَأْ وَصُورَكَ لِلصَّلَاةِ . ثُمَّ اسْتَطِيعَ عَلَى شَيْئِكَ الْآيِينَ .

ثُمَّ قُلِ : اللَّهُمَّ ! إِنِّي أَسْأَلُكَ وَجْهِي إِلَيْكَ (٤) . وَفَرَسْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ . وَالْجَنَاحُ ظَهْرِي إِلَيْكَ (٥)
 رَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيْكَ (٦) . لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنَاجِيَّ إِلَا إِلَيْكَ . آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ . وَبِعَبِيدِكَ
 الَّذِي أَرْسَلْتَ . وَاجْعَلْنِي مِنْ آخِرِ كَلَامِكَ . فَإِنْ مَشَتْ مِنْ لِبَاتِكَ ، مَشَتْ وَأَنْتَ عَلَى الْفِطْرَةِ (٧) .
 قَالَ قَرَدُذْنُهُنَّ لِأَسْتَذْكِرْهُنَّ فَقُلْتُ : آمَنْتُ بِرَسُولِكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ . قَالَ : قُلِ : آمَنْتُ بِعَبِيدِكَ
 الَّذِي أَرْسَلْتَ .

2147. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَوَى أَحَدُكُمْ إِلَى فِرَاشِهِ فَلْيَنْفُضْ فِرَاشَهُ
 بِدَاحِلَةٍ لِإِزَارِهِ فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي مَا خَلْفَهُ عَلَيْهِ ثُمَّ يَقُولُ بِاسْمِكَ
 رَبِّي وَضَعْتُ جَنْبِي وَبِكَ أَرْفَعُهُ إِنْ أَمْسَكَتَ نَفْسِي فَأَرْحَمْنَاهَا وَإِنْ
 أَرْسَلَتْهَا فَأَحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ .

مَا جَاءَ فِي الْأَعْمَاءِ إِذَا أَصْبَحَ وَإِذَا أَمْسَى

۳۳۸۸ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ . حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ . حَدَّثَنَا
عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي الزِّنَادِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبَانَ بْنِ قُمَانَ قَالَ : سَمِعْتُ مُنَانَ
ابْنَ عَفَّانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَا مِنْ
عَبْدٍ يَقُولُ فِي صَبَاحِ كُلِّ يَوْمٍ وَمَسَاءِ كُلِّ لَيْلَةٍ بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ
اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ لَمْ يَضُرَّهُ
شَيْءٌ ، فَكَانَ أَبَانٌ قَدْ أَصَابَهُ طَرَفُ فَالِجٍ ، فَجَعَلَ الرَّجُلُ يَنْظُرُ إِلَيْهِ ، فَقَالَ
لَهُ أَبَانٌ : مَا نَنْظُرُ ؟ أَمَا إِنَّ الْحَدِيثَ كَأَحَدِ ثَنَاتِكَ وَلَسَكُنِيَ لَمْ أَطْلَعْهُ يَوْمَئِذٍ
لِيُنْفِىَ اللَّهُ ظُلْمَ قَدَرِهِ .

Türkçe si:

Osman Oğlu Ebân. Peygamberin şöyle dediğini Affan Oğlu Osman'dan işittiğini anlatıyor:

"Bir kul, her gün sabaha girerken ve her gecenin başlangıcında üç kez şöyle derse, ona hiçbir şey zarar veremez:

'Bİ'SMİLLAHİ'LLEZİ LÂ YADURRUHU MAA'SMÎHİ ŞEY'ÜN Fİ'L-ARDÎ, VE LÂ Fİ'S-SEMÂ VE
HUVE'S-SEMÎU'L-ALÎM = O TANRI'NIN ADIYLA BAŞLARIM KI, O'NUN ADIYLA BİRLİKTE
BULUNURKEN. NE YERDE, NE DE GÖKTE BİR ŞEY İNSANA ZARAR VEREBİLİR.'

Bu hadisi aktaran Ebân, "felç"e yakalanmıştı. Bir adam da, ('mademki bu duâ okunduğunda insana hiçbir kötülük gelmez; nasıl olmuş da bu adamın başına böyle bir durum gelmiş' dercesine) Ebân'ın durumuna bakıyordu (şaşkın şaşkın). Ebân farkında olunca şöyle söyledi:

"Ne bakıyorsun öyle! Hadis, aktardığım gibidir ve doğrudur. Ama ben felç olduğum gün, hadiste anlatılan duayı, Tanrı benimle ilgili yazgıyı uygulasin diye okumamıştım (o yüzden felce yakalandım)!" (Bkz. Ebû Dâvûd, Kitabu'l-Edeb/110, hadis no: 5088; Tirmizî, Kita-bu'd-Duâ/13. hadis no: 3388.)

Ebû Dâvûd'daki metinde, yukarıdaki metinden farklı olarak şunlar da anlatılır:

"Kim bu duayı gecenin başlangıcında üç kez okursa, sabah oluncaya dek onun başına bir bela gelmez. Kim bu duayı sabahleyin üç kez okursa, akşam oluncaya dek onun başına bir bela gelmez."

"Felç" hastalığına yakalanan Ebân kendisine birinin şaşkınlıkla baktığını görünce, hadisin doğru

olduğunu belirtirken, eksiğin "dua"da değil, kendisinde bulunduğunu şöyle dile getirir :

"Başıma bu durumun geldiği gün, öfkelenmiş, hadiste anlatılan duayı okumayı unutmuştum (o nedenle başıma felç belası geldi.)"

Kısacası, anlatılmak istenen şu:

"Ebân, hadiste öğütlenen duayı o gün ihmâl etmemiş, okumuş olsaydı, felce yakalanmayacaktı. Çünkü bu duayı akşam sabah üçer kez okuyan kimsenin başına, hiçbir bela gelmez."

... أخبرني عمرو ، أن سألنا القراء حدثه ، أن عبد الحميد مولى بني هاشم حدثه ، أن أمه   حدثته - وكانت تخدم بعض بنات النبي   - أن ابنة النبي   حدثتها أن النبي   كان يعلمها فيقول : « قولي حين تُصْبِحِينَ : سبحان الله وبحمده ، لا قوة إلا بالله ، ما شاء الله كان ، وما لم يشأ لم يكن ، أعلم أن الله على كل شيء قدير ، وأن الله قد أحاط بكل شيء علماً ، فإنه من قالهن حين يُصبحُ حفظ حتى يمسي ، ومن قالهن حين يمسي حفظ حتى يُصبح ،

٥٠٨٢ - حدثنا محمد بن المصفى ، حدثنا ابن أبي فديك ، قال :

أخبرني ابن أبي ذئب ، عن أبي أسيد البراد ، عن معاذ بن عبد الله بن خبيب ، عن أبيه ، أنه قال : خرجنا في ليلة مطر وظلمة شديدة نطلب رسول الله   ليصلي لنا ، فأدركناه ، فقال [أصليتم ؟ فلم أقل شيئاً ، فقال] : « قل ، فلم أقل شيئاً ، ثم قال : « قل ، فلم أقل شيئاً ، ثم قال : « قل ، فلم أقل شيئاً ، ثم قال : « قل ، فقلت : يا رسول الله ما أقول ؟ قال [قل] (قل هو الله أحد) والمعوذتين حين تمسي وحين تصبح ثلاث مرات تكفيك من كل شيء .

باب ما يقول إذا أتى أهله

حدثنا عثمان بن أبي شيبة حدثنا جرير عن منصور عن سالم عن كريب
عن ابن عباس رضي الله عنهما قال قال النبي صلى الله عليه وسلم لو أن أحدكم إذا
أراد أن يأتي أهله قال بسم الله اللهم حَبِّبْنَا لِلشَّيْطَانِ وَحَبِّبِ الشَّيْطَانُ لِمَارِزَتِنَا
فَإِنَّهُ إِنْ يَغْدِرَ بَيْنَهُمَا وَلَدٌ فِي ذَلِكَ لَمْ يَضُرَّهُ شَيْطَانٌ أَبَدًا

2150. عَنْ أَنَسِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ عِنْدَ الْكَرْبِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
الْعَظِيمُ الْحَلِيمُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
رَبُّ السَّمَوَاتِ وَرَبُّ الْأَرْضِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ .

١٢ — باب ما يقول إذا خرج من بيته

٥٠٩٤ — حدثنا مسلم بن إبراهيم ، حدثنا شعبة ، عن منصور ،
عن الشعبي ، عن أم سلمة ، قالت : ما خرج النبي ﷺ من بيتي قط
إلا رفع طرفه إلى السماء فقال : « اللهم اني أعوذ بك أن أضلَّ أو
أُضِلَّ أو أزلَّ أو أزلَّ أو أظلم أو أظلم أو أجمل أو يُجمل علي » ،

٥٠٩٥ — حدثنا إبراهيم بن الحسن الخشعمي ، حدثنا حجاج بن
محمد ، عن ابن جريج ، عن إسحاق بن عبد الله بن أبي طلحة ، عن أنس
بن مالك أن النبي ﷺ قال : « إذا خرج الرجل من بيته فقال :
اسم الله ، توكلت على الله ، لا حول ولا قوة إلا بالله ، قال : « يُقَالُ
حينئذ : هُدَيْتَ وَكُفِّيتَ وَوُفِّيتَ ، فتنتحى له الشياطين ، فيقول
[له] شيطان آخر : كيف لك برجل قد هُدِيَ وَكُفِّي وَوُفِّي » ،

٥٠٩٧ — حدثنا أحمد بن محمد المروزي وسامة - يعني ابن شبيب -

قالا : حدثنا عبد الرزاق ، أخبرنا معمر ، عن الزهري ، قال : حدثني
حدثني ثابت بن قيس ، أن أبا هريرة قال : سمعت رسول الله ﷺ يقول :
« الرِّيحُ من رَوْحِ الله » (٥٩) [قال سامة : فَرَوْحُ الله] تأتي بالرحمة ،
وتأتي بالعذاب ، فإذا رأيتموها فلا تسبوها ، وسَلُوا الله خيرها ،
واستعيذوا بالله من شرها ، (٦٠)

باب قوله

فلما رأوه غارضا مستقيل أو ديتهم قالوا هذا غارض منظرنا بل هو ما استجلمتم به
ريح فيها عذاب أليم قال ابن عباس غارض السحاب حدثنا أحمد بن عيسى حدثنا
ابن وهب أخبرنا عمرو بن أبي النضر حدثنا عن سليمان بن يسار عن عائشة رضى الله
عنها زوج النبي صلى الله عليه وسلم قالت ما رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم
صاحبا حتى أرى منه لهوايه إنما كان يتبعهم قالت وكان إذا رأى عينا أو ريحا
عرف في وجهه قالت يا رسول الله الناس إذا رأوا النعم فرحوا رجلا أن يكون
فيه المطر وإذا رأته عرف في وجهه الكراهية فقال يا عائشة ما يوجب أن
يكون فيه عذاب عذب قوم بالريح وقد رأى قوم العذاب فقالوا هذا غارض منظرنا

1323 عن عائشة رضى الله عنها قالت كان النبي صلى الله عليه وسلم

إذا رأى حيلة في السماء أقبل وأدبر ودخل وخرج وتغير وجهه فإذا اضطربت
السماء سرى عنه قالت فعرفته ذلك فقال وما أدري لكاهنه أليوم غامسا

رأوه غارضا مستقيل أو ديتهم الآية

544 . عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ نَصِرْتُ بِالصَّبَا وَأَهْلِكَتُ عَادًا بِالدَّبُورِ .

542 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَأَى الْمَطَرَ قَالَ صَيْبًا نَافِعًا .

٥٠

باب

Hadis:

(Metin , Tirmizî'nin.)

مَا يَقُولُ إِذَا سَمِعَ الرَّعْدَ

٣٤٥٠ — حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ . حَدَّثَنَا هَبْدُ الْوَاحِدِ بْنِ زُبَايدٍ عَنْ الْحَجَّاجِ أَنَّ ارْطَاةَ عَنْ أَبِي مَطَرٍ عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا سَمِعَ صَوْتَ الرَّعْدِ وَالْعَوَائِقِ قَالَ : اللَّهُمَّ لَا تَقْتُلْنَا بِفَضْلِكَ ، وَلَا تَهْلِكْنَا بِعَذَابِكَ ، وَعَافِنَا قَبْلَ ذَلِكَ .

1363 عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا سَمِعْتُمْ صِيحَ الدِّيكِ فَاسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ فَإِنَّهَا رَأَتْ مَلَكًا وَإِذَا سَمِعْتُمْ نَهَقَ الْخَمَارِ فَتَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ رَأَى شَيْطَانًا

٥٠٩٢ — حدثنا موسى بن اسماعيل ، حدثنا أبان ، حدثنا قتادة ،
أنه بلغه أن النبي ﷺ كان إذا رأى الهلال قال : « هلالٌ خيرٌ
ورُشدٌ ، هلالٌ خيرٌ ورُشدٌ ، هلالٌ خيرٌ ورُشدٌ ، آمَنْتُ بالذي خلقك .
ثلاث مرات ، ثم يقول : « الحمد لله الذي ذَهَبَ بِشهر كذا وجاء بِشهر
كذا . »

٥١

باب

ما يقول عند رؤية الهلال

٣٤٥١ — حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ . حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ التَّحَدِيُّ . حَدَّثَنَا
سُلَيْمَانُ بْنُ سَفْيَانَ الدِّمَشْقِيُّ . حَدَّثَنِي بِلَالُ بْنُ يَحْيَى بْنِ طَلْحَةَ بْنِ مُبَيِّدٍ أَهْلُ
مَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ طَلْحَةَ بْنِ مُبَيِّدٍ أَهْلُ أَنْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ
إِذَا رَأَى الْهِلَالَ قَالَ : اللَّهُمَّ اهْدِنَا سَبِيلَ الْإِيمَانِ وَالسَّلَامَةِ وَالْإِسْلَامِ .
رَبِّي وَرَبِّكَ اللَّهُ .

ما يقول إذا رأى مُبْتَلًى

٣٤٣١ — حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بَرِّعٍ . حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ
ابْنُ سَعِيدٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ مَوْلَى آلِ الزُّبَيْرِ عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ
عُمَرَ عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : مَنْ رَأَى
صَاحِبَ بَلَاءٍ فَقَالَ : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَافَانِي مِمَّا ابْتَلَاكَ بِهِ وَافْتَلَانِي عَلَى كَثِيرٍ
مِنْ خَلْقٍ تَفْضِيلًا إِلَّا عُوْفِي مِنْ ذَلِكَ الْبَلَاءِ كَانِمًا مَا كَانَ مَا عَاشَ .

Müellif Buharî, bu hadis-i şerifi Efdal'ul-istiğfâr başlığıyla açtığı bir babında rivâyet etmiştir. Bu unvanı müellif hadisin Sey-yid'ul-istiğfâr tabirinden almıştır ki, du'a, ve istiğfarların başı demektir. Bir kavmin reisi, o milletin merci'i olduğu gibi tevbe ve istiğfâr ma'nâsının her cihetini câmi olan bu mübarek du'aya da Seyyid unvanı istiare olunmuştur.

٥٠٧٧ — حدثنا موسى بن إسماعيل ، حدثنا حماد ووهيب ، نحوه ،

عن سهيل ، عن أبيه ، عن ابن أبي عائش ، وقال حماد : عن أبي عياش ،
أن رسول الله ﷺ قال : « مَنْ قَالَ إِذَا أَصْبَحَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
وَحْدَهُ ، لَا شَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْمُلْكُ ، وَلَهُ الْحَمْدُ ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ،
كَانَ لَهُ عَدْلٌ رَقِيَّةٌ مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ ، وَكُتِبَ لَهُ عَشْرُ حَسَنَاتٍ ،
وُحِطَ عَنْهُ عَشْرُ سَيِّئَاتٍ ، وَرُفِعَ لَهُ عَشْرُ دَرَجَاتٍ ، وَكَانَ فِي حِرْزٍ
مِنَ الشَّيْطَانِ حَتَّى يَمُوتَ ، وَإِنْ قَالَهَا إِذَا أَمْسَى كَانَ لَهُ مِثْلُ ذَلِكَ حَتَّى
يُصْبِحَ » .

Türkcesi

538 . حَدِيثُ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي الرَّجُلِ الَّذِي دَخَلَ
الْمَسْجِدَ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمٌ يَخْطُبُ فَسَأَلَهُ
الدُّعَاءَ بِالْغَيْثِ تَكَرَّرَ كَثِيرًا وَفِي هَذِهِ الرَّوَايَةِ فَمَا رَأَيْنَا الشَّمْسَ
سِتًّا ثُمَّ دَخَلَ رَجُلٌ مِنْ ذَلِكَ الْبَابِ فِي الْجُمُعَةِ الْمُقْبِلَةِ وَ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمٌ يَخْطُبُ فَاسْتَقْبَلَهُ قَائِمًا
فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلَكْتَ الْأَمْوَالُ وَأَنْقَطَعَتِ السُّبُلُ فَادْعُ اللَّهَ
يُمَسِّكَهَا قَالَ فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَيْهِ ثُمَّ

قَالَ اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا اللَّهُمَّ عَلَى الْإِكَامِ وَالْجِبَالِ
وَالظَّرَابِ وَبُطُونِ الْأَوْدِيَةِ وَمَنَايِبِ الشَّجَرِ قَالَ فَانْقَطَعَتْ
وَخَرَجْنَا نَمْشِي فِي الشَّمْسِ .

Tercemesi

قال : « الحمد لله [حمداً] كثيراً طيباً مباركاً فيه غير مكفي (٥٣٨) ولا
مودع ولا مستغنى عنه ربنا ، (٥٣٩) » .

1496- وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ أَكْثَرُ دُعَاءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اللَّهُمَّ آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ» مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .
زَادَ مُسْلِمٌ فِي رِوَايَتِهِ قَالَ: وَكَانَ أَنَسٌ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَدْعُوَ يَدْعُوهُ دَعَائِبَهَا فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَدْعُوَ يَدْعُوهُ دَعَائِبَهَا فِيهِ .

2140- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ يَدْعُو بِهَا وَأُرِيدُ أَنْ أَخْتَبِيَ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِأُمَّتِي فِي الْآخِرَةِ .

dişini tefsir ve izâh eder mahiyettedir. Bu rivâyete göre, Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştur *"Her peygamberin Allahu Teâladan bir dileği vardı, onu diledi ve Allah indinde icâbel ve kabul olundu. Fakat ben du'amı Kıyâmet gününde ümmetime Şefaate tahsis ve te'hir ettim."*

Umûmiyetle Peygamberlerin ettikleri du'aların karîn-i icâbet olmaları, kuvvetle me'mûl olmakla beraber kat'i değildir. Ancak kat'iyetle kabul olunan birer dua husûsiyetleri vardır. Mesela: Âdem Aleyhi's-Selâm'ın tevbe dua'sı, Nûh Peygamber'in kavminin helaki hakkındaki dua'sı, Mûsâ Peygamber'in Firavunu'n helâki için ettiği dua'sı, Isâ Aleyhi's- Selâm'ında Mâ'ide dua'sı bu cümledendir ve bu du'alar kat'iiyen karîn-i

' icâbet olmuşlardır. Peygamberimizin icâbet olunacağı kat'i olan dua'sı, ahirette ümmetine şefâ'at için muhâfaza olunup te'hir kılınmıştır. ,

Açıklamadaki "karîn-i icâbet" in anlamı: Kabul görmüş olması"dır. Yani: Bir Peygamberin her duasının "kesinlikle kabul edileceği" değil; kabul edilmesinin umulduğu, beklendiği söylenebilir. Ama her Peygamberin bir duası "kesinlikle kabul edilir". İslam Peygamberi, bu özel nitelikli duasını, Âhiret'te, "ümme"t'ine "şefa'at" için kullanmayıp saklı tuttuğunu bildiriyor. Bkz. "Şefa'at", "Kıyâmet".

B- DUA NASIL OLMALI?

1-Ses ve Tutum:

"Alçak bir ses ve alçakgönüllülük":

A'Lâf Suresinin yukârıda sunulan 55. ayetinde : "Tanrı'ınıza alçakgönüllü ve gizlice (yavaşça, içinizden) yalvarın! Kuşku yok ki O, sınırı aşanları sevmez." denmekte. Demek ki, "dua"nın bir "ölçü" içinde olması, bu ölçüyü aşmaması istenmekte.

قُلْ مَنْ يُنَجِّيكُمْ مِنْ ظُلُمَاتِ الْبَرِّ
وَالْبَحْرِ تَدْعُونَهُ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً لَّئِنْ أَنْجَيْنَا مِنْ هَذِهِ لَتَكُونَنَّ
مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿١٣﴾

Anlamı:
(Diyanet'in)

وَإِذْ كَرَّرَ رَبُّكَ فِي نَفْسِكَ
تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ
وَلَا تَكُنْ مِنَ الْكَافِلِينَ ﴿١٤﴾

2- Korku ve Umut:

تَتَجَافَى فِي جُنُوبِهِمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ
رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾ فَلَا تَقْلُمُ
نَفْسُ مَا أُخِي لِمَنْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءُ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾

Anlamı:

(Diyanet'in) •

Vücutları yataklarından uzak kalanlar, *korkarak ve umarak Rab-lerine yalvaran*, verdiğimiz rızıktan sarf edenler inanır. Yaptıklarına karşılık onlar için saklanan müjdeyi kimse bilemez. (Secde Suresi, ayet: 16-17.)

Açıklama:

Tirmizî, bu ayetlerin "iniş nedeni" (sebeb-i nüzûl) konusundaki bir hadise yer veriyor: Enes İbn Malik'ten aktarıldığına göre, bu ayetler, akşam namazından sonra yatsı namazını (uyumadan) bekleme konusunda inmiştir. (Bkz. Tirmizî, Tefsir/33, hadis no: 3196: Celûluddin Süyûtî. Lubâbu'n-Nukûl Fi Esbabî'n Nüzûl, Celaleyn Tefsiri'nin kenarı, 2/38.)

Kimileri de bu ayetlerin, "yataklarından kalkarak gece namazları kılanlarla ilgili olduğunu ileri sürerler. (Bkz. Celâleyn, 2/104; Taberî, 21/64; F. Râzî, 25/180; Nisâbûrî, Taberî'nin kenarı, 21/71; Sâbûnî, Safvetu't- Tefâsîr, 2/504; Elmalılı H. Yazır 6/3862.)

Muhyiddin Ibn Arabî'ye "vücutları yataklarından uzak kalır" anlamındaki bölüme," doğal uğraşlardan soyutlanarak, bedensel yataklardan kalkarak ve gövdelerin yok olmasıyla yönlerden (batıdan, doğudan, güneyden, kuzeyden) sıyrılıp çıkarak varlıklarını uzaklaştırırlar" anlamını verir. (Bkz. Tefsiru Ibn Arabî, 2/278.)

Bu ayetlerde sözü edilen kimseler, "dua ederler"ken neden "korkarlar" ve neyi "umarlar"?

F. Râzî. buradaki "korku"yu ele alırken şöyle çeşitlere ayır:

Birincisi: Yapılan işi, ibâdeti eksik yapma korkusu.

İkincisi: Kötü bir sona ("Hâtime") uğrama korkusu. (Yani son nefesi imansız verme korkusu). İşin içyüzünü araştıran incelemecilere göreyse, üzerinde asıl durulması gereken "son" değil: "başlangıç"tır ("fatihâ"). Çünkü "başlangıç'ta nasıl takdir edilmişse, "son" da ona göre olur. Çünkü Peygamber: "Kıyâmete kadar olanların hepsi yazılıp çizilmiş ve yazgı kaleminin mürekkebi kurumuştur artık." der.

Üçüncüsü: Buradaki korku, "-Ben şu eksiklerimle, yarım-yamalak ibâdetlerimle, Tanrı'nın bunca nimetinin şükrünü nasıl ödeyebilirim?"

وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا إِنَّ
رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥١﴾

وَاللَّهُ
الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ
سَيَجْزُونَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٨٠﴾

Anlamı:

En güzel adlar, Tanrı'nındır. Öyleyse o adlarla O'nu çağırıp dua edin! O'nun adları konusunda yanlışla sapanları bırakın. Onlar, yaptıklarının cezasını göreceklerdir. (A'râf Suresi, ayet: 180.)

İsrâ Suresinin 110. ayetinde de "Allah" diyerek de olsa, "Rahman" diyerek de olsa durumun

değişmeyeceği," en güzel adlar"m Tanrı'nın olduğu, tüm adlarıyla Tanrı'nın çağrılıp O'na dua edilebileceği bildirilir. Bkz. "Ad"; "Allah", "güzel".

4-Duada "Eller" :

a) Ellerin Omuzlara Dek Kaldırılması:

Hadis: .

Tanrı'nız Yüce'dir, Hayâlî'dir, Keremli'dir: kendisine ellerini kaldırıp dua eden kulunun yukarı kalkmış olan ellerini boş çevirmekten hayâ eder." (Bkz. Ebû Dâvûd, Kitabu's-Selât/358, hadis no: 1488; Tirmizî, Kitabu'd-Deavât/105, hadis no: 3556; Ibn Mace, Kitabu'd-Dua/13, hadis no: 3865.)

Ibn Abbas, "duada ellerin, omuzlara değin kaldırılması gerektiğini" belirtir. (Bkz. Ebû Dâvûd. Kitabu's- Selât/358, hadis no: 1489.) Konu için bkz. "Namaz".

b) Avuç içlerinin Yukarıya Doğru Açılması ve Dua Bitince Ellerin Yüze Sürülmesi:

Hadis:

-"Tanrı'dan bir dilekte bulunduğunuz zaman (dua ederken) ellerinizin (avuç) içiyle dua edin, dışını yukarıya çevirerek değil. Duayı bitirince de ellerinizi yüzünüze sürün!" (Bkz. Ebû Dâvûd. Kitabu's-Selât/ 358, hadis no: 1485; Ibn Mace, Kitabu'd-Duâ/I3. hadis no: 3866.)

Bununla birlikte, yağmur duasında. Peygamberin duada ellerinin içini aşağıya doğru çevirdiği aktarılır. Bkz. "Yağmur".

Hadis:

Saib'in, babası Yezid'den aktardığına göre. Peygamber duada yukarı kaldırdığı ellerini, dua bitiminde yüzüne sürerdi. (Bkz. Ebû

هَجَرَتِ الْخَلْقَ طَرّاً فِي هَوَاكَ • وَأَيْتَمَّ الْعِيَالُ لَكَ أَرَاكَ
وَلَوْ قَطَعْتَنِي فِي الْحَسَةِ إِزْبَا • لَلَا حَنْ الْفَوَادِ إِلَى سِوَاكَ
نَجَاوَزَ عَنِ ضَعْفٍ قَدْ أَنَاكَ • وَجَاهٌ وَاجِبٌ يَرْجُو نَدَاكَ
وَأَنْ يَكُ يَا مَعْشَرَ قَدْ عَصَاكَ • فَلَمْ يَسْجُدْ لِمُؤَدِّ سِوَاكَ
إِلَهِي! عِنْدَكَ الْعَاصِي أَنَاكَ • مُقَرَّراً بِالذُّنُوبِ وَقَدْ ذُنَاكَ ١٠٤
فَإِنْ تَغْفِرْ فَإِنَّ لَنَا أَهْلَهُ • وَإِنْ تَعْزُزْ فَمَنْ يَرْحَمُ سِوَاكَ ١٠٥

Tanrıya tapmamıştır. Tanrı'm! Günahlı kulun sana geldi. Günahlarım boynuna alarak, Sana dua ediyor. .Sen onu bağışlarsan, tam sana göredir bu iş. (Sen bağışlamanın ehlisin.) Ama onu kovarsan, senden başka kim acıyacak ona? (Bkz. Mehmed Zihni, el Kavlu'l-Ceyyid, İstanbul, 1304, s: 158.)

İlâhî Cennet evine- Girenlerden eyle bizi,

Yarın anda Cemâlini- Görenlerden eyle bizi.

Mü'minlere rahmet ola- Münâfıklar mahrum kala, >

Yûnus aydûr, doğru yola- Gidenlerden eyle bizi.

*Yunus Emre'*den:

DUA:

Yâ İlâhî bize tevfikini gönder!..

-Âmin!

Doğru yol hangisidir, millete göster!..

-Âmin!

Rûh-u İslâm'ı şedâid sıkıyor, öldürecek,

Zulmü te'dib ise maksûd-u mehîbin, gerçek,

Nâra yansın mı beraber bu kadar mazlûmin,

Bî-günahsız çoğumuz... -Yakma İlâhî!

-Âmin!

Boğuyor âlem-i, Islâm'ı bir azgın fitne,

Kıt'alar kaynayarak gitti o girdap içine!

Mahvolan aileler bir sürü ma'sûmundur.

Kalan âvârelerin hali de malumundur.

Nasıl olmaz ki ? Tezelzül veriyor arşa enîn!

Dilisin artık bu hazin velvele ya Rab!

-Amin!

Müslüman mülkünü yerde felâket vurdu..

Bir bu toprak kalıyor dinimizin son yurdu!

Bu da çiğnendi mi, çiğnendi demek şer-i mübîn;

Hâk-i sâr eyleme yâ Rab, onu olsun

-Âmin!

Ve'l-hamdü-li'llâhi Rabb'l-Âlemîn.

Mehmet Akif Ersoy'du:

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ
صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ
سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٠٣﴾

Hadis:

-" Üç kimse vardır ki, duası geri çevrilmez, kabul edilir: Oruç tutan. Orucunu bozana dek. Adaletli devlet başkanı (imam). Bir de 'mazlum'un (haksızlığa uğramış kişinin) duası geri çevrilmez. Tanrı bu kimselerin dualarını bulutların üstüne kaldırır- yükseltir; bu dualar için gök kapılarını açar ve şöyle der: -Gücüme And olsun ki, bir süre sonra da olsa sana kesinlikle yardım edeceğim!" (Bkz. Tirmizî, Kita-bu'd-Deavât/129, hadis no: 3598.)

b) Duaya Amin:

Duaya katılma, birlikte dua biçiminde olabileceği gibi, dua edenin duasına "ÂMIN" diyerek de olur."Âmin"in kendisi de "dua" sayılır. (Bkz. Buhârî, Ezan/1 11.)

Hadis:

-"imam: 'ĞAYRİ'L-MAĞDÜBİ ALEYHİM VE LA'DDALLİN= (Tanrı'm!) Ne gazaba uğramışların, ne de sapmışların yoluna götür bizi! dediği zaman, siz de: 'Âmin!' deyin. Eğer bu sözü, meleklerin sözlerine (âminlerine) denk gelen kimsenin geçmiş günahları bağışlanır." (Bkz. Buhârî, Tefsir/1/2; Müslim, Selât/71-75, hadis no: 409.)

Konu için bkz. "Namaz".

Hadis:

"Bir hastanın ya da ölünün yanında bulunurken hayır söyleyin (iyilik dileyin, dua edin)! Çünkü melekler, sizin o sıradaki dileğinize : 'Amin' diyeceklerdir..." (Bkz. Müslim, Kitabu'l-Cenâiz/6, hadis no: 919.)

Hadis: ' ,

"Kim Kur'an okur, sonra dua ederse; onun duasına, dört bin melek: 'ÂMIN!' der" (Bkz. Dârimî, Kitabu Fedâilî'l-Kur'an/33.)

"Hatim duası"nda dua edenin duası ve birlikteki "âmin"ler bu hadiste anlatılanın kapsamına girer.

Hadis: ,

"Yahudiler sizin SELÂM'ınızı ve ÂMIN'inizi kıskandıkları kadar hiçbir şeyinizi kıskanmazlar. " (Bkz. Ibn Mace, Kitabu İkâmeti's-Selât/14, hadis no: 856.)

C-)DUANIN TANRI'YA ULAŞMASI ("TANRI'NIN DUAYI İŞİTMESİ"):

Âli imran Suresinin 38. ayetinde Zekeriyya Peygamberin, "Tan-rı'dan çocuk isterken" ve bunun için dua ederken, "-Kuşku yok ki, Sen, DUAYI İŞİTENSİN!" dediği bildirilir. Bkz. "Çocuk", "Zekeriyya".

İbrâhim Suresinin 39. ayetinde de İbrahim Peygamberin şöyle dediğini bildirilir.

-"Kocamışken bana İsmail'i ve Ishâk'ı armağan eden Tanrı'ya ham-dolsun. Kuşkusuz, Tanrı'm, DUAYI İŞİTENDİR.-Bkz. "Çocuk", "armağan", "İbrahim", "ishak", "İsmail".

Bununla birlikte, kimi hadislerle ve Fâtır Suresinin 10. ayetine dayanılarak, "dua"nın "Tanrı katı"na ulaşması için "sâlih (iyi) amel"in (iyi davranış ve ibâdetin) gerekli olduğu savunulur. "Duayı Tanrı katına ulaştıran" şeyin, "sâlih amel" olduğu belirtilir. Bkz. "Amel", "iman", "kelime".

D- PEYGAMBERLERİN DUALARI:

1- Kur'an'da Adı Geçen Peygamberlerin Duaları:

Bu dualar için bkz. Âdem, İdris, Nûh, Hûd, Sâlih, İbrahim, Lût, İsmâil, İshak, Yakub, Yusuf, Eyyub, Şuayb, Mûsâ, Hârûn, Dâvûd, Süleyman. İlyas, Elyese, Zü'l-Kifl, Yunus, Zekeriyya, Yahya, İsâ maddeleri.

2- İslam Peygamberinin (Muhammed) Duası:

a) Kendisi ve İnanırlar İçin Duası:

Peygamberin, kendisi için, ailesi için, arkadaşları ve bütün Müslümanlar için duaları vardır. Çeşitli dualar yukarıda sunuldu. Bunların tümü bir araya getirilse, başlı başına bir kitap olur.

Peygamberin inanırlar için dua etmesi. Kur'an'da da buyrulur ve gerekçesi açıklanır:

﴿٥٦﴾ وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ
وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ
عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَطَرَدَهُمْ فَكَوْنُوا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٧﴾

وَمِنَ الْأَعْرَابِ
مَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَخِذُ مَا يُنْفِقُ قُرْبَاتٍ
عِنْدَ اللَّهِ وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِ أَلَا إِنَّهَا قُرْبَةٌ لَهُمْ
سَيُدْخِلُهُمُ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٥٨﴾

اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً
 فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ
 لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٥٩﴾

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلشِّرْكِ كَيْفَ
 وَلَوْ كَانُوا أُولَىٰ قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ
 الْحَجِيمِ ﴿٦٠﴾ وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا
 عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَا تَبِينَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ مُبْتَلَا
 مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ ﴿٦١﴾

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ قَدَمُ طِفْلٍ بَنِ عَمْرِو
الدَّوْسِيِّ وَأَصْحَابُهُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ
إِنَّ دَوْسًا عَصَتْ وَأَبَتْ فَادْعُ اللَّهَ عَلَيْهَا فَتُفِيلَ هَلَكْتُ دَوْسُ فَقَالَ
اللَّهُمَّ اهْدِ دَوْسًا وَأَنْتَ بِهِمُ

وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا
الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا
رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ ۝

Anlamı:

Onlardan sonra gelenler de şöyle derler: "Tanrı'mız!" Bizi bağışla! Bizden önce imana ermiş olanları da. Kalplerimizde, inanmış olanlara bir kin bulundurma. Tanrı'mız! Sen çok esirgeyensin, acıyansın. (Haşr Suresi, ayet: 10.)

Açıklama:

Ayette sözü edilen "onlardan sonra gelenler"in kimler olduğu konusunda değişik yorumlar ileri sürülür. Kimilerine göre "onlar" denirken anlatılmak istenen, "hicret edenler (muhacirler)", "onlardan sonra gelenler"se "daha sonra hicret edenler"dir. Kimilerine göreyse : Müslümanlar üç kesime ayrılıyor: Birinci kesim: Ensâr (Medineliler). İkinci kesim: "Muhacirler" (Mekkeli göçmenler). Üçüncü kesimse: Daha sonra gelen ve kıyamete dek gelecek olan, ilkleri izleyen Müslümanlardır. (Bkz. F. Râzî, 29/288.)

Bu ayette, "inanırların başka inanırlara duaları" yansıtılıyor.

Hadis:

Müslüman bir kul. (inanır) kardeşi için onun bulunmadığı bir sırada dua ederse, melek de onun için şöyle dua eder: (İnanır kardeşin için dua edip dilediğin) o şeyin bir katı da senin olsun!" (Bkz. Müslim, Kitabu'z-Zikr ve' d-Dua../23, hadis no: 2732.)

Hadis:

-"Müslümanın (bir başka müslüman) kardeşine, onun bulunmadığı bir sırada ettiği dua. kabul olur.

Onun yanı başında bir melek bulunur; o kimse, (Müslüman din) kardeşi için hayır duada bulundukça, melek onunla birlikte: -Amin! Bir o kadarı da senin olsun! der" (Bkz. Müslim. Kitabu'z-Zıkr ve Dua../ 88, hadis no: 2733.)

- [4- İnanırın İnanmaz İçin Duası:](#)

4- İnanırın İnanmaz İçin Duası:

Peygamberin inanmazlar için duası nasılsa, inanırların da inanmazlar için duaları öyledir. Yukarıya bkz.

وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا
فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ
رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ
مِنْ آبَائِهِمْ وَازْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ
الْحَكِيمُ ۝ وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ
فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۝

mel kaynaklardan bilgiler; maddenin başlarında sunuldu. Buradaysa ülkemizde, Türkçe yayımlanmış olan bir-iki incelemeden aktarmalar yapılacak, özetler sunulacaktır:

1- Duanın Ne Olduğu Konusunda:

Kâsım Kufralı'nın incelemesinden:

-Dua: Bir şeyin yapılmasını ya da yapılmamasını. Tanrı'yı överek, kulun küçülmesini dile getirecek biçimde Tanrı'dan istemektir. (Bkz. İslam Ansiklopedisi. "Dua" maddesi)

-Dua: Kulun, tüm umutları kırıldıktan sonra Tanrı'ya sığınıp yalvarması ve O'nu TEK YARDIMCI tanımasıdır. (Bkz. Aynı yer) Osman Cilacı'nın incelemesinden:

-Dua: Küçüğün büyükten, güçlünün güçsüzden, ihtiyacını istemesi, dilemesidir. (Dua ve İbâdet. Diyanet Dergisi, XI /5 s. 285. Dayandığı kaynak: E. Hamdi Yazır. Hak Dini Kuran Dili, îst., 1935, III/ 2194.)

Burada "Büyük" ve "Güçlü" denirken anlatılmak istenen. TANRI'dır.

-Dua : Bir yardım isleme, bir sevgi ilahisidir. Manasını bilmediğimiz kelimeleri kuru kuru söylemekten ibaret değildir. (Bkz. Aynı sayı, s. 286. Dayandığı kaynak: Dr. Alexis Carrel, Vasiyetnâme, ter. M. Rahmi Balaban, İst., s. 32.)

-Dua : Tanrıya gösterilen saygı hareketi, tapınma, tapınıştır. (Bkz. Ay, y. Kaynak: Türkçe Sözlük.)

-Dua : Bir bakıma, ruh kuvvetlerimizin gayeleri tarafından bir gayeye doğru sevk edilmesi, çekilmesi

demektir. (Bkz. Ay. sayı, 285.) Ramazan Aslanbaba'nın incelemesinden:

-Dua : Dergâh-ı İlâhiden (Tanrı katından), hayır, rahmet, nimet ve hacet dilemektir. (Dua, Diyanet Dergisi, IX/102-103, s. 415.)

2- Duanın Önemi Konusunda:

Yukarıdaki incelemelerinde varılan sonuç şöyle özetlenebilir : -Dua. başlı başına bir "ibâdet", bir tapınma olduğu için önemlidir. -Dua, uyar ya da ilkel, hiç kimsenin vazgeçemeyeceği bir "ihtiyaç" olduğu için önemlidir.

-Dua, insana psikolojik olarak rahatlık verdiği için önemlidir.

-Dua, insanın ruhunu yücelttiği için önemlidir. (Yukarıdaki incelemecilerin gösterilen yerdeki yazılarına bkz.)

3- Duanın Nasıl Olması Gerektiği Konusunda: ,

Kâsım Kufralı, imam Gazalî'ye dayanarak "duanın adâbı"nı (on olarak) sıralıyor:

-Şerefli gün ve vakitleri gözetmek,

-Şerefli ve mübarek durum ('hal') gözetmek,

- Yüzü kıbleye dönük olarak dua etmek,

-Alçak sesle dua etmek,

-Duanın uyaklı (kafiyeli) olmasına özel çaba harcamamak, -Alçakgönüllüce ve küçülerek dua etmek,

-Duanın kabul edileceğine inanarak, Tanrı'nın yardımına güvenerek dua etmek,

-Dileği direnerek ve üç kez sunmak,

-Tanrı'nın adıyla başlamak, dilegiyse biraz arkalara bırakmak,

-Ve tevbe ederek, bağışlanma dileyerek dua etmek. ¹

Bunlardan sonra yazar, "bir de diz üstü çökerek. Peygambere veya velilere tevessül edip, akıl ve mantığın kabul etmeyeceği dualarda bulunmamak şart olarak zikredilir" diyor. Daha sonra: "Duaların tertibinde, Peygamberlerin Kur'an'da zikredilen dualarıyla Peygamberden rivayet edilen dualara ve nihayet, velilerin, şeylerin terkiplerine (dua kalıplarına) itibar edilir..." diye yazmakta. Ayrıca: "Mahiyet itibarıyla da. duanın 3 şekli vardır: Allah'ın esma (adları) ve sıfatını matluba muvafık (dileğe uygun olarak) sıralayan dua, zillet (küçülme) ve zaruret ifade eden dua ve bütün ihtiyaçları birden arz eden dua. Bu üç mertebeyi birden ihtiva eden da gayet makbuldür ki, bu hâl Peygamberin dualarında görülür." deyip bitiriliyor. (Bkz. İslam Ansiklopedisi. Dua maddesi.)

Osman Cilacı'nın (daha çok bilgi için bkz. Dua ve ibâdet. Diyanet Dergisi XI/6, s. 359-363.) ve Ramazan Aslanbaba'nın (Dua, Diyanet Dergisi, c. 9. sayı: 102-103, s. 417-418.) yazılarında da, değişik anlatımlarla da olsa bunlar anlatılır.

Osman Cilacı, sıralanan koşullara uygun olarak yapılırsa duada şu üç özelliğin bulunacağını belirtiyor: Saygı (hürmet), boyun eğme (itaat) ve sevgi. (Bkz. Aynı dergideki yazı, s. 359.)

4-Duanın Kabul Edilmesi İçin Koşullar Konusunda:

Duanın kabul edilebilirliği, yukarıda sıralanan "dua âdabı"nın yerine getirilmesine bağlanıyor. (Bkz.. Cilacı, aynı dergideki yazı, s. 362-363.) Cilacı ayrıca şöyle diyor:

Kabulü kuvvetle umulan bir duada yerine getirilmesi mutlak nazarı ile bakılan şartlar şöylece sıralanabilir:

- 1) Yalnız Allah'a teveccüh etmek.
- 2) Duada rûhî bir haz duymak.
- 3) Teslimiyet ve vecd halinde olmak.
- 4) Dileğini boyun bükerek arz etmek. (Bkz. Cilacı, aynı dergi, aynı yazı, s. 363.)

5- Duanın Vakitleri:

Bu konuda, Osman Cilacı'nın kaynaklardan çıkardığı sonuç şöyle: Duanın kabul vakitleri:

- 1) Kadir Gecesi.
- 2) Arefe günü.
- 3) Ramazan.
- 4) Cuma gecesi.
- 5) Cuma günü.
- 6) Cuma saati.
- 7) Gece yarısı.
- 8) Gecenin ilk yarısı.
- 9) Gecenin ikinci yarısı.
- 10) Seher vakti.
- 11) Namaz için ezan okunduğunda.

- 12) Ezan ve ikâmet arasında. (106)
- 13) Cephede.
- 14) Harp esnasında.
- 15) Namazdan sonra.
- 16) Kur'an-ı Kerim okunduktan sonra
- 17) imamın vele'd- Dâllin sözünden sonra.

لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْمَعُونَ حَسْرَةً مِنْهُمْ
إِذَا كَانُوا فِي الْمَاءِ أَوْ فِي الْمُلْكِ أَوْ فِي الْغِيَابِ وَمَا دُعَاءُ
الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ ۝١٩

وَيَدْعُ الْإِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا ۝٢٠

Kimine göre: Bu, kişinin, sıkıntılı durumlarda "kendisinin ya da çocuklarının- yakınlarının kötülüğü, yok olmaları için dua etmesi"dir. istemeye istemeye böyle bir duada bulunmasıdır, ibn Abbas'ın yorumu da böyledir. (Bkz.Taberi, Tefsir, 15/37; Kurtubî, 10/225; Sâbûnî, Safvetu't-Tefâsir, 2/144.)

Fahrudin Râzî, bu ayetin yorumu üzerinde dururken Peygamberin şöyle dediğini aktarıyor:

'-"Ailemden cezalandırılmayı hak etmemiş olanlar Hakkındaki bedduamı, rahmete çevirmesini Tanrı'dan istedim. Çünkü, ben de bir insanım, siz nasıl öfkelenirseniz benim de öfkeye kapıldığım olur.." (F. Râzî, 20/162.)

Müslim'in yer verdiği bir hadis şöyledir:

-"Kendi zararınıza, çocuklarınızın zararına, mallarınızın zararına dua (beddua) etmeyin. Duaların Tanrı katında kabul göreceği bir saate rastlatmış olursunuz ve o dualarınız (bedduanız) kabul edilir." (Bkz. Müslim, Kitabu'z-Zühd/74, hadis no: 3009; Riyazu's-Sâlihîn, 111/82, hadis no: 1526.)

Fahrudin Râzî, yukarıdaki ayette anlatılan "şerr için dua", yani "beddua (ilenç)" konusundaki yorumları üç yorumda topluyor:

Birincisi: Burada anlatılan, Hars Oğlu Nadr'ın duasıdır: "Ey Tanrı! Bu din (İslam dini) hak ise, bizim

cezamızı ver!" demişti. Tanrı da onun duasını (kendi hakkında) kabul etmiş, adamın boynu vurulmuştu (Bedir'de). Adam, Peygamberin yalancı olduğunu düşünerek yöneltmişti duayı.

İkincisi: insan, sıkıntı zamanlarında (umutsuzluğa kapılıp) kendisi, ailesi, çoluğu-çocuğu ve malı-mülkü aleyhine dua (beddua) eder. Anlatılmak istenen budur.

Üçüncüsü: İnsan kimi zaman, kendi yararına olur düşüncesiyle bir şeyin gerçekleşmesini çok ister. Oysa onun iyiliğine değil, kötülüğüne o şeyin gerçekleşmesi. Ayette anlatılmak istenen budur. (Bkz. F. Râzî, 20/162.f

Hadislerde, Peygamberin çeşitli biçimdeki "bedduaları aktarılır. Bunlar arasında "kâfirler" Hakkındaki "beddua"lan özellik taşımakta. Bir örnek:

Hadis:

İbn Mes'ud anlatıyor:

- "Peygamber, insanlarda (burada amaçlanan Kureyş'tir), ters tutum ('idbâr') görünce şöyle dua etmişti:

- 'Ey Tanrı! Bunların başına, Yusuf'un yedi kıtlık yılı gibi yedi yıl kıtlık getir!'

Haklarında beddua edilenleri öylesine bir kıtlık yılı yakaladı ki, her şeyi silip süpürdü. O denli ki, deriler, ölü (leş), kokmuş et yemeye başladılar..." (Bkz. Buhârî, Istiskâ/2. Tefsir, 12/44: Müslim, Kitabu Sı-fatî'k Münâfıkîn/39, hadis no: 2798: Tecrîd, hadis no: 535.)

Konuya ilişkin ayrıca bkz. "Allah", "İnsan", "yağmur", "yakarış".

İSLAM ÖNCESİ ARAPLARDA DUA:

Ünlü Arap soybilimci Ibu'l-Kelbî (ölm. 819), "Kitabu'l-Esnâm" (Butlar Kitabı) adlı kitabında, İslam öncesi Araplarda, Kâ'be ziyaretinin, "hacc"ın, "umre"nin "Arafat'te ve Müzdelife'de ,vakfe"nin, "kurbanları sunma'nın, "hacc ve umre" sırasında "Lebbeyk" ("Buyruğundayım Ulu Tanrı!") diye çağırmanın ve benzeri "ibâdet"lerin bulunduğunu ve Kuzey Arabistan topluluklarının ataları olan Nizaroğulları'nın sırasında şöyle söylediklerini yazar:

- "LEBBEYK ALLAHUMME LEBBEYK! LEBBEYK, LÂ ŞERİKE LEK! İLLA ŞERİKÜN HÜVE LEK! TEMLİKUHU VE MÂ MELEK = Buyruğundayım Tanrı'm! Buyruğundayım. Buyruğun başım üstüne! Ortağın yoktur senin. Yalnızca bir ortağın var, o da senin! Nesi varsa hepsi şenindir Tanrı'm! (Bkz. Arapçası, Ahmet Zeki Paşa'nın tahkikiyle, s. 6: Putlar Kitabı, çev. Beyza Düşüngen. Ankara, 1969, İlahiyat Fak. yay., s. 27.)

"Lebbeyk" diyerek söylenen sözler, hem bir "ibâdet", hem de bir "dua" niteliğini içerir. Bugün Hacc sırasındaki (Tek Tanrı'ya yöneltilen) "Lebbeyk"ler de öyle...

İslam öncesinin benzeri gelenek, görenek ve ibâdetleri konusunda ayrıntılı bilgiler için bkz. Prof. Dr. Neşet Çağatay, İslam Öncesi Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı, 1971, Ankara, ilahiyat Fak. Ya., s. 36-38,

İslam öncesinin Hristiyan Arap şairlerinden Adıyy İbn Zeydi'l-Ibadî (ölm. yaklaşık 587.), iki dizesinde şöyle der:

- "RAHMET'LLAHU MEN BEKÂ LİL HATAYA/KÜLLÜ BÂKİN FE ZENBUHU MAĞFURUN= Tanrı, günahları için ağlayana acır. Her ağlayan (günahlarının bağışlanması için ağlayarak dua eden) herkesin günahı bağışlanmıştır." (Bkz. Divânu Adıyy İbn

Zeyd'il-Ibâdî, Bağdat, 1965, s. 86.)

Bu şairin birkaç dizesinin anlamı da şöyledir:

- "Ululuğumuz var, üstünlük veren Tanrı'mız ('Rabb') var bizim! İyilik (hayır) elindedir O'nun. Ne dilerse o olur. Tüm iyilik-üstünlük O'ndan gelir.'Katında çok geniştir-boldur verdikleri. Yitirilenler için O'na başvurulup dilek sunulur. Yardımcı, Kurtarıcı'dır O. Bakar, gözetir bizi. Zorlukları kolay yapmak O'nun elindedir." (Bkz. Aynı divân, s. 62.)

İslam öncesinin şairlerinden Ümeyye İbn Ebi's-Salt'ın (ölm. yak. 630.) iki dizesi:

- "Ey Tanrı! (Allahumme!) Eğer Sen bağışlarsan çok bağışlarsın (herkesi bağışlarsın). Sana karşı eksiği olmayan ve yönelme gereği duymayan bir kul var mı?" (Bkz. Ebû'l-Fere el İsbehânî, Eġânî, 9/ 184.)

Konu için ayrıca "Allah", "din" ve "hanif" maddelerine bkz.

Kuşkusuz Araplardan başka toplumlarda da "dua" önemli. Örneğin "Mecusilik" de denen Zerdüşçülüğün kutsal kitabı olan "Avesta"da, duanın önemi yansımakta. Bu kitapta, ilginç örneklerle tanık olmaktadır. "Mecûs" maddesine bkz.

İLKEL TOPLUMLARDA DUA:

Bilindiği gibi, "Şamanizm", Türklerin en eski dinlerinden sayılmakta. ilkel sayılan bu dinde de "dua" önemli bir yer tutuyor. Abdul-kadir Inan, "Şaman duaları" üzerinde duruyor ve bu dualardan, sayfalar tutan örnekler veriyor. (Bkz. Şamanizm, Ankara, 1972-Türk Tarih Kurumu yay., s. 120-146.)

Dr. Muhammed Cabir Abdu'l'al el Hînî, "Fi'l Akâidi Ve'l-Edyân (inançlar ve Dinler Üstüne)" adlı kitabında, çeşitli Batı'lı bilim adamı ve araştırmacıların incelemelerini kaynak göstererek, birçok ilkel toplumların "âyin" ve "dualarından örnekler aktarır:

İşte "Tsuigoa" inanırlarının seslenişlerinden: (Arapçasından çevrilmiştir.)

- "Yalnızca seni yüceltiriz, seni kutsarız! / Sana koşarız yalnızca! / Sen Babalar Babası'sın. / Şensin ey Tanrı! / Sen ey Tsuigoa!" (Dr. Muhammed Cabir Abdu'l'al. Mısır, 1971, s. 12.)

Bir başka sesleniş:

- "Gök alabildiğine geniş, geniş, geniş. / Yer de geniş, geniş, geniş. / Biri Öbürünün üstüne yükselmiş. / Alta konmuş öbürü. / Uzak, çok uzak geçmişler içinde. / Yüce göğün Tanrısına dayanır herkes. Korkmazlar onun için. / *Dua tapınıp ederiz sana!*" (Aynı kitap, s. 14.)

Aynı yazar. Eski Mısır tanrıları ve tapınmaları üzerinde duruyor, ilahilerinden, dualarından örnekler sunuyor. M. Ö. 1412 dolaylarında "Güneş-Tanrı"ya nasıl tapınıldığını ve ona nasıl seslenildiğini de örnekleriyle yazıyor, işte seslenişlerden:

- "*Sıkıntıda dua edenin duasını işiten / Yardım dileyen insana yüreği yumuşak olan / Korkanları azgınlardan kurtarsın / ve kurtaran güçsüzleri güllülerden. / Ey bilgi tanrısı..!*" (Bkz. Aynı kitap, s. 49.)

Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek, ilkellerdeki "dua"yı şöyle anlatır:

"Dua (alm. Gebet, Fr. Priere, ing. Prayer) : İbâdetin kaçınılmaz öğelerinden biri olan DUA, basit haliyle, yüce kudretlerin yardım ve merhametini kazânmak için, kişinin içinde bulunduğu duruma göre, o anki seslenişidir. Bu niteliğiyle bireysel bir belirti olarak görünen dua, dinsel şefler tarafından yönetilen ibâdetlerde, düzenli ve çeşitli amaçlara uygun bir biçim alır. Dua, belli ritüel işlemler sırasında da, kurbanla bağlantılıdır. Kimi zaman da, yardımı istenen Yüce Varlık üzerinde zorlayıcı bir etki yaratmak için dua edildiği görülür. Ki, bu durumda dua ile büyü söz özdeştir. Dualar genellikle, yakınma duaları, istek duaları ve şükran duaları gruplarında toplanır. " (Veyis Örnek, Etnoloji Sözlüğü, s. 70.)

V ÖZET

لَا يَسْتَعِزُّ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيُوسِسْ
فَنُوطٌ ❶ وَلَكِنْ إِذَا قَنَاهُ رَحْمَةً مِنْ بَعْدِ ضَرْبٍ مَسَّهُ
لَيَقُولَنَّ هَذَا لِي وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَكِنْ رَجَعْتُ
إِلَى رَبِّي إِنْ لِي عِنْدَهُ لِلْحَسَنِ فَلَنْبِتَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا
وَلَنْ يُقَاتِلَهُمْ مِنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ❷ وَإِذَا أَعْمَنَّا عَلَى الْإِنْسَانِ
أَعْرَضَ وَنَا بَاجَانِيَةً وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُو دُعَاءٍ عَرِيضٍ ❸

Bu ayetin yorumu için özellikle bkz. "insan", "rahmet", "kıyâmet".

Bu madde çok kısa olarak şöyle özetlenebilir:

Kur'an'da ve hadislerde, "ibâdet"le iç içedir, kimi zaman da aynı anlamdadır, ibâdetlerin önünde, içinde ve sonunda dua olur. Dualarla çeşitli dilekler sunulur. Dua edilmesini Tanrı da istediğini (Kur'an ayetleriyle) bildirir. Böbürlenip dua etmekten kaçınanların "cehenneme atılacakları" açıklanır. Hadislerde de duanın önemi anlatılır. Peygamberin de Tanrı'ya çeşitli biçimlerde yakarışları olmuştur. Bunlar, dualara örnek olsun diye de aktarılır. Bununla birlikte herkes, kendi isteğine uygun dua biçimini seçip sunar. Ne var ki, dua için "saygı" esastır. Bir de, "namaz aralan, namaz sonraları", "önemli gün ve geceler" gibi daha "şerefli" sayılan "vakitler"i kollamanın, duanın kabul edilmesi için yararlı olacağı belirtilir. Tanrı, "kullarına yakın olduğunu, dua edenin duasını kabul edeceğini" bildirir. Ne var ki, hadislerde bildirildiğine göre, "acele etmemek" ve "beklemek" gerekir.

[illegible]

الفتنة	الآية	رُفعا سورة رُفعا
دُعَائِي: مَنْ يَزِيحُ عَنْ قُلُوبِهِمْ هَذِهِ الْآيَاتُ	٦١	٢٧
دُعَاؤُهُ: وَإِذَا سَأَلْتَهُ جَاهِدِي عَنِّي فَإِنِّي رُبِّبْتُ دَعْوَةً	٦٢	٢٨
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٦٣	٢٩
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٦٤	٣٠
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٦٥	٣١
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٦٦	٣٢
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٦٧	٣٣
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٦٨	٣٤
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٦٩	٣٥
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٧٠	٣٦
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٧١	٣٧
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٧٢	٣٨
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٧٣	٣٩
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٧٤	٤٠
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٧٥	٤١
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٧٦	٤٢
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٧٧	٤٣
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٧٨	٤٤
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٧٩	٤٥
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٨٠	٤٦
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٨١	٤٧
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٨٢	٤٨
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٨٣	٤٩
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٨٤	٥٠
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٨٥	٥١
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٨٦	٥٢
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٨٧	٥٣
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٨٨	٥٤
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٨٩	٥٥
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٩٠	٥٦
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٩١	٥٧
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٩٢	٥٨
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٩٣	٥٩
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٩٤	٦٠
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٩٥	٦١
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٩٦	٦٢
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٩٧	٦٣
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٩٨	٦٤
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	٩٩	٦٥
دُعَاؤُهُ: إِذَا دَعَاكَ	١٠٠	٦٦